

Aktualizácia 2010

Ustanovenia EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia

Vaše práva pri pohybe v rámci Európskej únie

Európska komisia

Ustanovenia EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia

Vaše práva pri pohybe v rámci Európskej únie

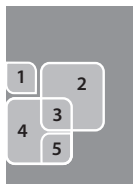
Európska komisia

Generálne riaditeľstvo pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti
Oddelenie E.3

Rukopis dokončený v januári 2010

Európska komisia ani žiadna osoba konajúca v jej mene nenesie zodpovednosť za možné použitie informácií obsiahnutých v tejto publikácii.

Pre akékoľvek použitie alebo reprodukciu fotografií, na ktoré sa nevzťahujú autorské práva Európskej únie, je potrebné získať povolenie priamo od držiteľa/držiteľov autorských práv.

© foto 1, 3: iStock

© foto 2, 4: 123RF

© foto 5: Európska únia

Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpovede na vaše otázky o Európskej únii

Bezplatné telefónne číslo*:

00 800 6 7 8 9 10 11

* Niektorí prevádzkovatelia mobilných sietí neumožňujú prístup k číslam 00800 alebo tieto hovory spoplatňujú.

Viac doplňujúcich informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete.

Sú dostupné cez server Európa (<http://europa.eu>).

Katalogizačné údaje a abstrakt nájdete na konci tejto publikácie.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2010

ISBN 978-92-79-14209-3

doi:10.2767/85430

© Európska únia, 2010

Rozmnožovanie je povolené len so súhlasom autora.

Printed in Luxembourg

VÝTLAČENÉ NA PAPIERI BIELENOM BEZ POUŽITIA ELEMENTÁRNEHO CHLÓRU (ECF)

Prečo vznikla táto príručka?

Táto príručka sa týka všetkých mobilných osôb, t. j. ľudí, ktorí sa sťahujú z jedného členského štátu Európskej únie (EÚ) do iného za prácou, štúdiom, dôchodkom alebo aj na krátku dovolenku. Vysvetľuje sa v nej, ako to je v rámci ich pohybu s ich právami sociálneho zabezpečenia. Cieľom je poskytnúť zrozumiteľné informácie o právach a povinnostiach v oblasti sociálneho zabezpečenia v situáciách, ktoré zahŕňajú dva alebo viaceré štáty.

Vnútroštátne systémy sociálneho zabezpečenia sú v jednotlivých členských štátoch značne odlišné a aj keď sa ustanovenia EÚ týkajúce sa koordinácie sociálneho zabezpečenia neustále vyvíjajú, neplánuje sa ich harmonizácia. Cieľom týchto ustanovení je len zabrániť strate časti alebo všetkých práv občanov v oblasti sociálneho zabezpečenia pri pohybe z jedného členského štátu do druhého.

V rámci tohto pohybu vaša situácia, pokiaľ ide o sociálne zabezpečenie, nie vždy zostane nezmenená. Z tohto dôvodu odporúčame, aby ste si vopred pozorne prečítali príslušné kapitoly tejto príručky a v prípade potreby sa obrátili na inštitúciu sociálneho zabezpečenia v štáte vášho bydliska, kde získate ďalšie informácie.

Upozorňujeme, že táto príručka neobsahuje informácie o systémoch sociálneho zabezpečenia členských štátov. Podrobné informácie o vnútroštátnych systémoch sociálneho zabezpečenia sa nachádzajú na našej webovej stránke <http://ec.europa.eu/social-security-coordination>.

Upozorňujeme, že na základe zložitosti pravidiel EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia a vzhľadom na cieľ a stručný charakter tejto príručky, nie je vždy možné v jednotlivých kapitolách uvádzať vyčerpávajúce informácie. Okrem toho judikatúra Súdneho dvora Európskej únie značne ovplyvňuje právo EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia, a preto je dynamické a neustále sa vyvíja. V prípade pochybností odporúčame, aby ste navštívili webové stránky uvedené na konci tejto príručky alebo kontaktovali príslušné orgány sociálneho zabezpečenia vo vašom členskom štáte.

Obsah

1. Ustanovenia EÚ týkajúce sa koordinácie sociálneho zabezpečenia	7
1.1. Prečo potrebujeme ustanovenia EÚ?	7
1.2. O čom je koordinácia EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia?	8
2. Modernizovaná koordinácia sociálneho zabezpečenia v EÚ.....	10
2.1. Lepšie informácie, lepší prístup k právam	10
2.2. Prechod od starých pravidiel k novým	12
3. Vzťahujú sa na vás tieto ustanovenia?	14
4. V ktorých krajinách sa môžete dovolávať týchto ustanovení?	15
5. Ktorých záležitostí sa týkajú ustanovenia EÚ o koordinácii sociálneho zabezpečenia?.....	16
5.1. V ktorom štáte ste poistený?.....	17
5.2. Aké sú vaše práva a povinnosti?.....	21
5.3. Čo by ste mali vedieť v prípade choroby alebo materstva	22
5.4. Pracovné úrazy a choroby z povolania	26
5.5. Invalidita	28
5.6. Kto vypláca môj starobný dôchodok?.....	31
5.7. Pozostalostné dôchodky a podpory pri úmrtí.....	35
5.8. Čo robiť v prípade nezamestnanosti?	36
5.9. Ako je to v prípade rodinných dávok?.....	40
5.10. Preddôchodkové dávky	43
5.11. Osobitné nepríspevkové peňažné dávky	43

6. Vaše práva v kocke	44
6.1. Cezhraničný pracovník	44
6.2. Vyslany pracovník	45
6.3. Dôchodca	46
6.4. Turista.....	47
6.5. Študent.....	48
6.6. Neaktívna osoba	48
6.7. Štátny príslušník inej krajiny ako EÚ	48
7. Ako fungujú koordinačné ustanovenia v praxi?	50
7.1. Prenosné dokumenty.....	50
7.2. Konanie s niekoľkými členskými štátmi.....	50
7.3. Cudzie krajiny – cudzie jazyky: nemusia byť problémom!	52
7.4. Inštitúcie sociálneho zabezpečenia členských štátov: jedny z vašich kontaktných miest v prípade akýchkoľvek problémov	53
7.5. Pravidlá EÚ majú prednosť	54
7.6. Podanie žaloby na súd: je to vaše právo.....	54
7.7. Súdny dvor Európskej únie.....	55
8. Ďalšie otázky?	58

1. Ustanovenia EÚ týkajúce sa koordinácie sociálneho zabezpečenia

1.1. Prečo potrebujeme ustanovenia EÚ?

Bez ustanovení Európskej únie týkajúcich sa koordinácie sociálneho zabezpečenia by ste nemali zaručenú dostatočnú ochranu pri uplatňovaní vašich práv na voľný pohyb a pobyt v rámci Európskej únie.

V rámci pohybu sa môžete fakticky stretnúť s viacerými otázkami v súvislosti s vašim sociálnym zabezpečením, napríklad:

- ➔ Kto zaplatí môj účet v nemocnici v prípade úrazu alebo ochorenia počas pobytu v zahraničí?
- ➔ Ako je to s mojimi právami na dôchodok, ak som bol zamestnaný v rôznych členských štátoch?
- ➔ Ktorý členský štát musí vyplácať moje dávky v nezamestnanosti, ak som cezhraničným pracovníkom?
- ➔ Je možné ďalej dostávať dávky v nezamestnanosti počas hľadania si zamestnania v inom členskom štáte?
- ➔ Ktorý štát by mal platiť moje rodinné dávky, ak moje deti majú bydlisko v inom členskom štáte ako štát, v ktorom pracujem?
- ➔ Kde by som mal platiť príspevky na sociálne zabezpečenie, v akom jazyku by som mal predkladať žiadosti o dávky a aké lehoty treba dodržiavať?

Len samotné vnútroštátne právne predpisy v oblasti sociálneho zabezpečenia nedokážu poskytnúť odpovede na tieto otázky: riskovali by ste teda, že budete poistení dvakrát alebo nebudete poistení vôbec, alebo by ste mohli stratiť nadobudnuté práva na dávky sociálneho zabezpečenia bez možnosti nadobudnúť nové. Európske ustanovenia uplatniteľné v rámci celej Únie potrebujeme práve na účinnú a ucelenú ochranu práv zaručených povinnými systémami sociálneho zabezpečenia.

1.2. O čom je koordinácia EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia?

Ustanovenia EÚ týkajúce sa koordinácie sociálneho zabezpečenia nenahrádzajú vnútroštátne systémy sociálneho zabezpečenia jediným európskym systémom. Takáto harmonizácia z politického hľadiska nie je možná, pretože systémy sociálneho zabezpečenia členských štátov sú výsledkom dlhodobých tradícií hlboko zakorenených v národnej kultúre a preferenciách.

Ustanovenia EÚ namiesto harmonizácie vnútroštátnych systémov sociálneho zabezpečenia zabezpečujú ich koordináciu. Každý členský štát sa slobodne rozhodne, kto bude poistený podľa jeho právnych predpisov, aké dávky sa poskytnú a za akých podmienok; ako sa tieto dávky vypočítajú a aké príspevky treba platiť. Koordináčnne ustanovenia stanovujú spoločné pravidlá a zásady, ktoré musia dodržiavať všetky vnútroštátne orgány, inštitúcie sociálneho zabezpečenia, súdy a tribunály jednotlivých krajín pri uplatňovaní vnútroštátnych právnych predpisov. Takto sa zabezpečí, aby uplatňovanie rôznych vnútroštátnych právnych predpisov nemalo negatívny vplyv na osoby uplatňujúce svoje právo pohybu a pobytu v rámci členských štátov.

Inými slovami, osoba, ktorá uplatňuje právo pohybu v rámci Európskej únie, nemôže byť znevýhodnená oproti osobe, ktorá mala vždy bydlisko a pracovala len v jednom členskom štáte. V takomto prípade je potrebné riešiť tieto problémy:

- ➔ V niektorých členských štátoch sa prístup ku krytiu sociálnym zabezpečením zakladá na mieste bydliska, zatiaľ čo v iných sú poistené iba osoby, ktoré vykonávajú pracovnú činnosť (a ich rodinní príslušníci). Aby sa zabránilo situácii, keď migrujúci pracovníci sú poistení buď vo viac než jednom členskom štáte, alebo vôbec, koordináčnne ustanovenia stanovujú v každom jednotlivom prípade, ktoré vnútroštátne právne predpisy sa vzťahujú na migrujúceho pracovníka.
- ➔ Podľa vnútroštátnych právnych predpisov nárok na dávky sa niekedy podmieňuje ukončením určitých dôb trvania poistenia, zamestnania alebo bydliska (podľa členského štátu a podľa typu dávky): 6 mesiacov, 1 rok, 5 rokov, 10 rokov alebo v niektorých prípadoch až 15 rokov). Koordináčnne ustanovenia stanovujú „sčítavanie dôb“, t. j. v prípade potreby sa zohľadňujú doby trvania poistenia, zamestnania alebo bydliska ukončené podľa právnych predpisov jedného

z členských štátov na priznanie nároku na dávku podľa právnych predpisov iného členského štátu.

PRÍKLAD

Čo by sa stalo s migrujúcim pracovníkom, ktorý sa stal invalidom, po 4 rokoch poistenia v členskom štáte, v ktorom sa vyžaduje byť minimálne 5 rokov poistený na získanie nároku na poberanie dávok v invalidite, a potom 14 rokoch poistenia v členskom štáte, v ktorom sa vyžaduje byť poistený minimálne 15 rokov?

Ak by neexistovali nariadenia, tento pracovník by podľa samotných vnútroštátnych právnych predpisov nemal nárok na dávky v invalidite ani v jednom z týchto štátov napriek tomu, že bol poistený spolu 18 rokov.

Ustanoveniami EÚ týkajúcimi sa sociálneho zabezpečenia sa nezavádzajú nové typy dávok, ani sa nerušia vnútroštátne právne predpisy. Ich jediným cieľom je chrániť európskych občanov, ktorí pracujú, majú bydlisko alebo pobyt na území iného členského štátu.

POZNÁMKA

V tejto príručke sa často používajú termíny „bydlisko“ a „pobyt“: miesto „bydliska“ je miesto, kde obvykle žijete; miesto „pobytu“, je miesto, kde ste dočasne.

2. Modernizovaná koordinácia sociálneho zabezpečenia v EÚ

Ustanovenia Európskej únie o koordinácii sociálneho zabezpečenia existujú posledných 50 rokov a pravidlá sa neustále prispôbujú vývoju v sociálnej a právnej oblasti. Nové nariadenia (ES) č. 883/2004 a 987/2009 alebo „modernizovaná koordinácia sociálneho zabezpečenia v EÚ“ vychádzajú z týchto cenných skúseností: zjednodušujú a rozširujú právne predpisy EÚ na zlepšenie práv dotknutých osôb.

„Modernizáciou koordinácie systémov sociálneho zabezpečenia v EÚ“ sa zameranie týchto pravidiel presunulo z uľahčenia mobility pracovníkov na presadzovanie práv všetkých občanov bez ohľadu na to, či pracujú alebo nie. Cieľom týchto zmien v koordinácii sociálneho zabezpečenia je uľahčiť Európanom život pri premiestňovaní.

„Modernizovaná koordinácia“ predstavuje výrazný pokrok v ochrane občanov, a to nielen pre približne 10,5 miliónov Európanov žijúcich v iných členských štátoch EÚ než sa narodili (asi 2,1 % z celkového počtu obyvateľov EÚ). Uľahčí život 250 000 osobám, ktoré pracovali vo viac než jednom členskom štáte a potrebujú, aby sa každý rok exportovala časť ich práv na dôchodok. Zlepší tiež ochranu viac než 1 milióna ľudí, ktorí každý deň prechádzajú hranicami EÚ za prácou.

2.1. Lepšie informácie, lepší prístup k právam

Občania sú stredobodom „modernizovanej koordinácie“ a v nových nariadeniach sa kladie osobitný dôraz na povinnosti členských štátov voči nim. Na základe toho členské štáty musia poskytovať účinnú pomoc a informácie a plniť konkrétne ciele, pokiaľ ide o účinnosť, rýchle poskytovanie a dostupnosť. Občania zase musia čo najskôr informovať orgány o všetkých zmenách v ich osobnej alebo rodinnej situácii, ktoré majú vplyv na ich práva na dávky.

Na podporu tohto cieľa „dobrej správy“ sa podľa nových pravidiel vyžaduje, aby sa údaje vymieňali medzi inštitúciami elektronicky. Použije sa na to tzv. systém EESSI (elektronická výmena informácií o sociálnom zabezpečení), v rámci ktorého sa vytvorí sieť viac než 50 000 vnútroštátnych inštitúcií z jednotlivých členských štátov.

Bývalé papierové „E-formuláre“ sa prestanú používať, aj keď niektoré budú nahradené novými prenosnými dokumentmi (pozri zoznam v oddiele 7). Občania budú mať tiež prístup k systému EESSI cez adresár, v ktorom bude uvedený zoznam

všetkých vnútroštátnych a miestnych inštitúcií zaoberajúcich sa koordináciou sociálneho zabezpečenia.

Nové nariadenia zlepšili aj ochranu jednotlivcov pohybujúcich sa v Európe. Aby bolo možné sledovať vývoj vnútroštátnych právnych predpisov, vzťahujú sa aj na nové práva ako otcovské dávky a preddôchodkové dávky, ktoré sa podľa predchádzajúcich pravidiel neposkytovali. Okrem toho ustanovenia týkajúce sa takých oblastí ako nezamestnanosť, zdravotné poistenie a rodinné dávky sa zjednodušili, čo by malo prispieť k jednoduchšej interpretácii nariadení a zníženiu zdrojov protichodných stanovísk.

Nové pravidlá občanom tiež poskytujú možnosť dočasne sa zaevidovať a mať prístup k dávkam, ak sa stanoviská členských štátov rozchádzajú v tom, ktoré právne predpisy by sa mali uplatňovať. Tým sa zaručí, že nikto nezostane bez krytia sociálnym zabezpečením, pokým bude čakať na rozhodnutie členského štátu.

Zároveň sa ustanovuje nový dialóg a zmierovacie konanie medzi členskými štátmi. Ak sa názory štátov rozchádzajú, pokiaľ ide o platnosť dokumentu, alebo v tom, aké právne predpisy by sa mali vzťahovať na konkrétny prípad, tento postup by im mal umožniť dospieť ku konečnej dohode v lehote maximálne šesť mesiacov.

Nové nariadenia nadobudnú účinnosť 1. mája 2010. Od tohto dátumu musia všetky vnútroštátne inštitúcie a orgány začať uplatňovať nové pravidlá týkajúce sa koordinácie sociálneho zabezpečenia, z ktorých sa vychádza v celej tejto príručke.

DÔLEŽITÉ

Pokiaľ ide o Island, Lichtenštajnsko, Nórsko (krajiny EHP) a Švajčiarsko, nové nariadenia sa nebudú uplatňovať, pokým sa v súvislosti s novými predpismi neupravia dohody medzi EÚ a týmito krajinami.

2.2. Prechod od starých pravidiel k novým

Na zabezpečenie, aby občania neboli nepriaznivo ovplyvnení prechodom na nové pravidlá, boli prijaté osobitné ustanovenia.

➔ Ktoré pravidlá sa budú uplatňovať na žiadosť podanú podľa starých pravidiel?

V zásade platí, že len čo nové nariadenia nadobudnú účinnosť, budú sa uplatňovať aj na tie situácie, ktoré vznikli pred dátumom začatia ich uplatňovania. Ak však žiadosť bola predložená podľa starých nariadení, mala by sa riadiť pravidlami platnými v čase podania.

Ak vám bol vyplácaný dôchodok podľa starých pravidiel, môžete požiadať o prepočet podľa nových. V žiadnom prípade takýto prepočet nesmie znamenať zníženie priznanej dávky.

➔ Čo sa stane s dokumentmi, ktoré mi inštitúcie vydali podľa starých nariadení?

Dokumenty týkajúce sa koordinácie sociálneho zabezpečenia (t. j. E-formuláre, európske preukazy zdravotného poistenia a náhradné certifikáty) vydané príslušnými orgánmi podľa starých pravidiel budú ďalej platiť a inštitúcie členských štátov ich zohľadnia aj po dátume začatia uplatňovania nových nariadení. Nemožno ich však použiť po dátume uplynutia ich platnosti, alebo ak ich príslušná inštitúcia stiahne alebo nahradí.

➔ V ktorom štáte budem poistený, ak sa pravidlá vzťahujúce sa na moju situáciu zmenili?

Ak na základe nových pravidiel podliehate právnym predpisom iného členského štátu, ako bol štát určený podľa starých pravidiel, pôvodné právne predpisy sa budú ďalej uplatňovať, pokiaľ sa príslušná situácia nezmení, maximálne 10 rokov. Môžete však požiadať o to, že chcete podliehať právnym predpisom, ktoré sa uplatňujú podľa nových nariadení.

- ➔ V prípade vyslaných pracovníkov budú nové pravidlá znamenať „opätovný začiatok“ doby vyslania ustanovenej podľa nových nariadení?

Dokonca aj podľa nových pravidiel vyslanie zostáva časovo obmedzenou výnimkou zo všeobecného pravidla, že by ste mali byť poistení v štáte, v ktorom pracujete. Preto sa doba vyslania uplatňovaná podľa starých pravidiel zohľadní a odpočíta od celkovej doby vyslania ustanovenej novými nariadeniami.

DÔLEŽITÉ

Môžu sa vyskytnúť ďalšie otázky a problémy súvisiace s interakciou medzi starými a novými pravidlami. Neváhajte sa obrátiť na inštitúciu, ktorá je zodpovedná za záležitosti vo vašej krajine, aby ste sa dozvedeli viac o tom, aké zmeny by nové pravidlá mohli priniesť vo vašej situácii. V modernizovanej koordinácii sa kladie dôraz na poskytovanie informácií občanom. Máte právo byť informovaní o vašich právach a povinnostiach vyplývajúcich z nových koordinačných ustanovení.

3. Vzťahujú sa na vás tieto ustanovenia?

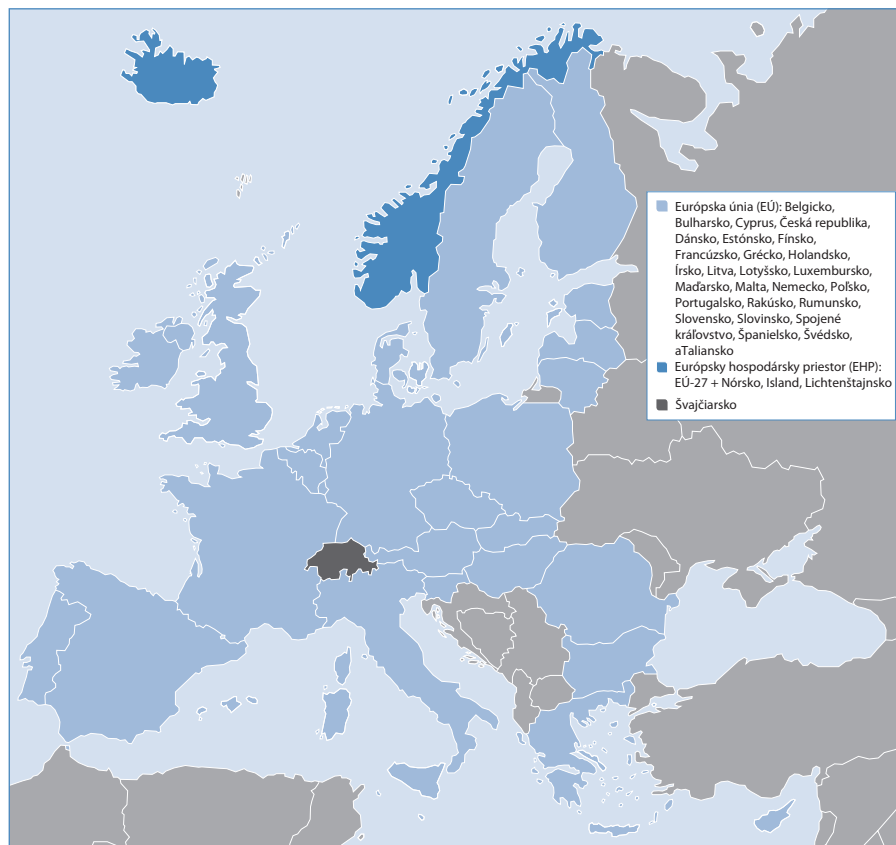
EÚ ustanovenia o sociálnom zabezpečení sa ešte nevzťahujú na všetky osoby, ktoré sa pohybujú alebo zdržiavajú na území Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru. Preto je dôležité, aby ste vedeli, či sa vzťahujú na vás: len v takom prípade sa môžete na ne odvolávať na vnútroštátnych súdoch a inštitúciách.

Všetci štátni príslušníci členského štátu Európskej únie alebo Nórska, Islandu, Lichtenštajnska (na základe Dohody o Európskom hospodárskom priestore) alebo Švajčiarska (Dohoda medzi EÚ a Švajčiarskom), ktorí sú alebo boli poistení podľa právnych predpisov jednej z týchto krajín, sú chránení na základe koordinačných ustanovení.

V určitých prípadoch sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na štátnych príslušníkov iných krajín ako EÚ (pozri oddiel 6.7).

4. V ktorých krajinách sa môžete dovolávať týchto ustanovení?

Dovolávať sa ustanovení EÚ o sociálnom zabezpečení môžete vo všetkých krajinách, ktoré patria do Európskej únie (EÚ), Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP) a vo Švajčiarsku.

Nové nariadenia (ES) č. 883/2004 a 987/2009 sa budú uplatňovať na krajiny EHP a Švajčiarsko až po zmene a doplnení dohôd s EHP a Švajčiarskom. Dovtedy sa v prípade týchto krajín naďalej uplatňujú nariadenia (EHS) č. 1408/71 a 574/72.

POZNÁMKA

Kdekoľvek sa použije v tejto príručke termín „členský štát“, vzťahuje sa na všetky uvedené štáty.

5. Ktorých záležitostí sa týkajú ustanovenia EÚ o koordinácii sociálneho zabezpečenia?

Ustanovenia EÚ o koordinácii sociálneho zabezpečenia sa vzťahujú na vnútroštátne právne predpisy ⁽¹⁾ o:

- ➔ nemocenských dávkach;
- ➔ dávkach v materstve a rovnocenných dávkach v otcovstve;
- ➔ pracovných úrazoch;
- ➔ chorobách z povolania;
- ➔ dávkach v invalidite;
- ➔ dávkach v starobe;
- ➔ pozostalostných dávkach;
- ➔ podporách pri úmrtí;
- ➔ dávkach v nezamestnanosti;
- ➔ rodinných dávkach;
- ➔ preddôchodkových dávkach.

Znamená to, že sa môžete odvolať na koordinačné ustanovenia vždy, ak sú potrebné pre váš nárok na niektorú z týchto dávok.

Tieto ustanovenia sa však nevzťahujú na tieto oblasti:

- ➔ sociálna a zdravotná pomoc: pri týchto dávkach sa obvykle overujú majetkové pomery a neviažu sa k žiadnej z kategórií uvedených vyššie;

⁽¹⁾ V nariadení (ES) č. 883/2004 článku 1 písm. l) sa uvádza: „právne predpisy“ znamenajú v súvislosti s každým členským štátom zákony, nariadenia a iné povinné ustanovenia a všetky ostatné vykonávajúce opatrenia týkajúce sa odvetví sociálneho zabezpečenia uvedené v tomto oddiele 5.

- ➔ dávky priznané obetiam vojny a vojenských akcií alebo ich dôsledkov, obetiam trestných činov, atentátov alebo teroristických činov, obetiam škody zapríčinennej agentmi členských štátov počas plnenia ich povinností alebo obetiam znevýhodňovaným z politických alebo náboženských dôvodov alebo z dôvodov pôvodu.

V niektorých prípadoch sa môže dať ťažko určiť, či sa na konkrétnu dávku vzťahujú alebo nevzťahujú koordinačné predpisy. Neváhajte a obráťte sa na príslušnú inštitúciu, aby ste získali potrebné informácie.

DÔLEŽITÉ

Koordinačné ustanovenia sa uplatňujú na záležitosti sociálneho zabezpečenia okrem zdaňovania, ktoré by mohlo byť upravené dvojstrannými dohodami. Požiadajte o informácie o vašom konkrétnom prípade daňové orgány vo vašom štáte.

5.1. V ktorom štáte ste poistený?

Koordinačné ustanovenia stanovujú predovšetkým pravidlá určujúce, právne predpisy ktorého členského štátu v oblasti sociálneho zabezpečenia sa na vás uplatňujú, keď ste v situácii zahŕňajúcej viac než jeden členský štát. Je to dôležité pre vyplácanie príspevkov na sociálne zabezpečenie, ako aj pre váš nárok na dávky a nadobudnutie budúcich práv na dôchodok.

Základné zásady sú vysvetlené ďalej v texte.

A. Podliehate naraz právnym predpisom len jedného členského štátu

Táto zásada sa uplatňuje na všetky osoby, ktoré podliehajú alebo podliehali právnym predpisom jedného alebo viacerých členských štátov bez ohľadu na počet príslušných štátov. Dokonca aj osoby, ktoré sú zamestnané v štyroch alebo piatich členských štátoch, podliehajú naraz právnym predpisom len jedného členského štátu.

B. Ak pracujete v jednom členskom štáte, podliehate právnym predpisom tohto členského štátu

Táto zásada sa uplatňuje na zamestnancov, ako aj na samostatne zárobkovo činné osoby, aj keď majú bydlisko na území iného štátu alebo ich podniky alebo zamestnávateľia sa nachádzajú v inom členskom štáte.

Inými slovami, ak ste prestali pracovať v jednom členskom štáte, aby ste vykonávali prácu v inom, budú sa na vás vzťahovať právne predpisy „nového“ štátu zamestnania. To znamená, že si prestanete vytvárať práva v „starom“ štáte a začnete ich nadobúdať v „novom“ štáte. Nezáleží na tom, či ste si tu zriadili bydlisko: dokonca aj ako cezhraničný pracovník, ktorý má naďalej trvalý pobyt v „starom“ štáte zamestnania, ste poistení podľa právnych predpisov štátu, v ktorom pracujete.

VÝNIMKY

Existuje niekoľko výnimiek z tejto všeobecnej zásady.

V prípade vyslania: Váš zamestnávateľ vás môže dočasne vyslať pracovať do iného štátu. Táto situácia, ku ktorej dochádza za určitých podmienok, sa nazýva „vyslanie“. Ak sú tieto podmienky splnené (a nie ste vyslaný, aby ste nahradili inú osobu), môžete pracovať až 24 mesiacov, pričom budete naďalej podliehať právnym predpisom „vysielajúceho“ štátu. Toto riešenie má za cieľ zabrániť príliš častým zmenám platných právnych predpisov v prípade krátkych dôb v zahraničí, a preto je časovo obmedzené.

Pred odchodom do štátu, do ktorého ste vyslaní, by ste sa mali uistiť, či ste dostali dokument „A1“ (pozri zoznam v oddiele 7), ktorý potvrdzuje, že sa na vás vzťahujú právne predpisy štátu, z ktorého ste vyslaný. Vy alebo váš zamestnávateľ môžete tento dokument získať od inštitúcie členského štátu, v ktorom ste poistený („vysielajúci“ členský štát).

Rovnaké ustanovenia sa vzťahujú na samostatne zárobkovo činné osoby, ktoré dočasne vykonávajú podobnú činnosť v inom členskom štáte.

V prípade námorníkov: Ak ste námorník a pracujete na palube námornej lode plaviacej sa pod vlajkou určitého členského štátu, budú sa na vás vzťahovať právne predpisy tohto štátu, aj keď máte trvalý pobyt v inom štáte.

Ak však sídlo vášho zamestnávateľa je v inom členskom štáte, ako je štát, pod ktorého vlajkou loď pláva, a tento je aj štátom vášho bydliska, budete poistne krytý vaším štátom bydliska.

V záujme dotknutých osôb: Od týchto spoločných pravidiel EÚ sa možno odchyliť pod podmienkou, že je to v záujme dotknutých osôb. Dva alebo viaceré členské štáty môžu potom stanoviť vnútroštátne odchýlky na základe spoločnej dohody.

C. Ak pracujete vo viac než jednom členskom štáte

Za týchto okolností sa uplatňuje zásada určenia štátu, s ktorým máte najsilnejšiu väzbu.

- ➔ V prípade, keď pracujete vo viac než jednom členskom štáte a máte bydlisko v štáte, v ktorom vykonávate podstatnú časť vašej činnosti ako zamestnanec alebo ako samostatne zárobkovo činná osoba, podliehate právnym predpisom vášho štátu bydliska.
- ➔ V prípade, keď pracujete vo viac než jednom členskom štáte a ste zamestnaní vo viacerých podnikoch alebo u viacerých zamestnávateľov v rôznych členských štátoch, tiež sa na vás vzťahujú právne predpisy vášho štátu bydliska.
- ➔ Ak váš štát bydliska nezodpovedá štátu, v ktorom vykonávate podstatnú časť vašej činnosti (v prípade zamestnanca), alebo centru záujmu (v prípade samostatne zárobkovo činné osoby), uplatňujú sa tieto pravidlá:

Zamestnané osoby: Podliehate právnym predpisom členského štátu, v ktorom sa nachádza registrované sídlo alebo miesto podnikania vášho zamestnávateľa.

Samostatne zárobkovo činné osoby: Podliehate právnym predpisom členského štátu, v ktorom sa nachádza centrum záujmu vašich činností.

- ➔ Ak ste zamestnancom a vykonávate aj činnosť ako samostatne zárobkovo činná osoba v rôznych členských štátoch, uplatnia sa právne predpisy štátu, v ktorom prevažuje vaša činnosť zamestnanca.
- ➔ Napokon štátni zamestnanci podliehajú právnym predpisom toho štátu, ktorého správa ich zamestnáva, aj keď vykonávajú činnosti ako zamestnanci a/alebo samostatne zárobkovo činné osoby.

D. Ak nepracujete, budete podliehať právnym predpisom vášho štátu bydliska

Môže sa to vzťahovať na niektoré prípady nezamestnanosti (pozri oddiel 5.8) a v iných situáciách, na ktoré sa nevzťahujú predchádzajúce odseky (tzv. „neaktívne osoby“, pozri oddiel 6.6).

Platné právne predpisy podľa modernizovanej koordinácie

ODKAZ NA NARIADENIE (ES) č. 883/2004	KTORÉ PRÁVNE PREDPISY SA UPLATŇUJÚ A NA KOHO?
Všeobecné zásady Článok 11	Podľa zásady <i>lex loci laboris</i> pracovníci podliehajú právnym predpisom miesta, kde pracujú.
Výnimky Články 12 a 16	„Vyslani“ pracovníci naďalej podliehajú právnym predpisom štátu, z ktorého sú vyslaní. Dva alebo viaceré štáty sa môžu dohodnúť, že v záujme určitých osôb alebo skupín osôb poskytnú výnimky zo všeobecných pravidiel.
Protichodné pravidlá Článok 13	V prípade osôb, ktoré vykonávajú činnosť v dvoch alebo viacerých štátoch, právne predpisy, ktoré sa budú uplatňovať, budú závisieť od toho, kde vykonávajú podstatnú časť svojej činnosti.
Osobitné kategórie Článok 11 ods. 2, 3 písm. e) a ods. 4	Osobitné pravidlá sa uplatňujú na „neaktívne osoby“. Osobitné pravidlá sa uplatňujú na námorníkov.

5.2. Aké sú vaše práva a povinnosti?

Keď podliehate právnym predpisom členského štátu v oblasti sociálneho zabezpečenia, spravidla máte nárok na rovnaké práva a povinnosti ako štátni príslušníci tohto štátu. To predovšetkým znamená, že váš nárok na dávky nemožno zamietnuť iba z toho dôvodu, že nie ste štátnym príslušníkom tohto štátu.

Zásada rovnakého zaobchádzania sa vzťahuje nielen na formy jasnej „priamej“ diskriminácie, ale aj všetky formy skrytej („nepriamej“) diskriminácie, keď sa teoreticky ustanovenie vnútroštátnych právnych predpisov vzťahuje aj na štátnych príslušníkov a cudzincov, ale v praxi je pre cudzincov nevýhodné.

Zásady nediskriminácie a rovnakého zaobchádzania sú základnými zložkami koordinačných pravidiel, pretože bránia znevýhodňovaniu osôb pri ich pohybe v rámci

Európskej únie. Takže podľa nových koordinačných pravidiel všeobecne ustanovenie formuluje tieto zásady v konkrétnych podmienkach: zaoberá sa vyrovnaním alebo prispôbením dávok, príjmom, faktami alebo udalosťami. To znamená napríklad, že ak členský štát podmieňuje nárok na dávky určitou udalosťou (napríklad absolvovaním vojenskej služby alebo pracovným úrazom), je potrebné pri posudzovaní práva osoby na dávky sociálneho zabezpečenia vziať do úvahy aj udalosti, ktoré nastali v iných členských štátoch tak, ako keby sa udiali na jeho území.

Podľa koordinačných ustanovení máte rovnaký nárok ako štátni príslušníci štátu, v ktorom ste poistený, voliť členov inštitúcií sociálneho zabezpečenia alebo zúčastňovať sa na ich menovaní. Či ste tiež oprávnený byť členom týchto orgánov však závisí od vnútroštátnych právnych predpisov.

Napokon by ste nemali zabúdať na svoje povinnosti voči štátu, v ktorom ste poistený. Týka sa to v prvom rade povinnosti platiť príspevky na sociálne poistenie, ale aj všetkých ostatných povinností, ktorým podliehajú štátni príslušníci tohto štátu (napr. zaregistrovať sa na vnútroštátnych orgánoch a informovať ich o určitých skutočnostiach).

5.3. Čo by ste mali vedieť v prípade choroby alebo materstva

Koordinačné ustanovenia obsahujú podrobnú kapitolu o nemocenských dávkach, dávkach v materstve a rovnocenných dávkach v otcovstve pre poistené osoby, dôchodcov a ich rodinných príslušníkov, ktorí majú bydlisko alebo sa zdržiavajú v zahraničí. Ponúkajú rozsiahlu a primeranú ochranu nielen migrujúcim pracovníkom a ich rodinným príslušníkom, ale všetkým osobám, na ktoré sa tieto ustanovenia vzťahujú, najmä na milióny turistov, ktorí trávajú dovolenku v zahraničí. V ďalších odsekoch sa uvádza prehľad vašich práv.

A. Všeobecné pravidlá

Sčítavanie: Vždy keď sa musia splniť určité podmienky pred nadobudnutím nároku na dávky, príslušná inštitúcia musí zohľadniť ukončené doby poistenia, bydliska

alebo zamestnania podľa právnych predpisov iných štátov. Týmto sa zaručí, aby ste nestratili krytie zdravotného poistenia pri zmene zamestnania a presťahovaní sa do iného štátu.

PRÍKLAD

V niektorých štátoch máte nárok na nemocenské dávky až po šiestich mesiacoch poistenia. Koordináčny opatrenia zabezpečujú, že ak ste museli prerušiť svoje predchádzajúce poistenie po presťahovaní sa do tohto štátu, budete mať nárok na nemocenské dávky od začiatku doby vášho poistenia v tomto štáte.

Nemocenské dávky a dávky v materstve sú v každom členskom štáte iné. Vo všetkých však existujú dve hlavné kategórie dávok: peňažné dávky a vecné dávky.

B. Nemocenské peňažné dávky

Tieto dávky sú spravidla určené na náhradu príjmu (mzdy, platy), ktorý je pre chorobu pozastavený. Dávky poskytované v konkrétnej situácii (napr. závislosť) sa tiež môžu považovať za nemocenské peňažné dávky.

Spravidla sa vždy vyplácajú podľa právnych predpisov štátu, v ktorom ste poistený, bez ohľadu na štát, v ktorom máte bydlisko alebo pobyt.

To platí pre všetky kategórie poistených osôb a vo všetkých situáciách. Výška a trvanie dávok závisí úplne od právnych predpisov štátu, v ktorom ste poistený. Príslušná inštitúcia tohto štátu bude teda spravidla všetky peňažné dávky vyplácať priamo vám.

C. Vecné nemocenské dávky

Tieto dávky zahŕňajú zdravotnú starostlivosť, lekárske ošetrovanie, lieky a hospitalizáciu, určité výhody pre osoby odkázané na starostlivosť, ako aj priame platby určené na úhradu ich nákladov.

Spravidla sa poskytujú v súlade s právnymi predpismi štátu, v ktorom máte bydlisko alebo pobyt, ako keby ste boli poistený v tomto štáte. Toto môže, ale nemusí byť

pre vás výhodné v porovnaní s právnymi predpismi štátu, v ktorom ste skutočne poistený.

Avšak samotná skutočnosť, že vecné dávky sa poskytujú podľa právnych predpisov štátu bydliska alebo pobytu, neznamená, že môžete očakávať, že dostanete tieto dávky vo všetkých príslušných štátoch bez akéhokoľvek zníženia alebo obmedzenia. Preto je dôležité poznať konkrétne podmienky, ktoré sa uplatňujú na nárok na nemocenské vecné dávky v každom členskom štáte.

D. Bydlisko v štáte, v ktorom ste poistený

Ak máte bydlisko v štáte, v ktorom ste poistený, samozrejme máte nárok na všetky vecné dávky poskytované podľa právnych predpisov tohto štátu. Tieto dávky poskytuje inštitúcia nemocenského poistenia v mieste vášho bydliska za rovnakých podmienok ako pre všetky ostatné osoby poistené v tomto štáte.

E. Bydlisko mimo štátu, v ktorom ste poistený

Ak máte bydlisko v inom štáte, než ste poistený, máte nárok na všetky vecné dávky poskytované podľa právnych predpisov štátu, v ktorom máte bydlisko. Dávky poskytuje inštitúcia nemocenského poistenia v mieste vášho bydliska, ako keby ste boli poistený v nej. Ak ste cezhraničný pracovník alebo jeho rodinný príslušník, máte tiež práva v štáte, v ktorom pracujete (určité obmedzenia existujú pre rodinných príslušníkov cezhraničného pracovníka (pozri oddiel 6.1) a pre dôchodcov (pozri oddiel 6.3)).

Upozorňujeme, že by ste sa mali zaregistrovať v inštitúcii nemocenského poistenia v mieste vášho bydliska. Na tento účel by ste mali požiadať o dokument „S1“ (pozri zoznam v oddiele 7) potvrdzujúci krytie vášho zdravotného poistenia z inštitúcie, v ktorej ste poistený. Inštitúcia v mieste vášho bydliska môže tiež kontaktovať inštitúciu, v ktorej ste poistený, aby získala potrebné informácie o vašich nárokoch.

Inštitúcia nemocenského poistenia, v ktorej ste poistený, spravidla prepláca dávky nemocenského poistenia inštitúcii v mieste bydliska.

F. Prechodný pobyt mimo štátu, v ktorom ste poistený

Ak máte dočasný pobyt v inom štáte, než v ktorom ste poistený, budete mať počas vášho pobytu na území iného členského štátu nárok na všetky vecné dávky, ktoré budú z lekárskeho hľadiska nevyhnutné, s prihliadnutím na charakter dávok a predpokladanú dĺžku pobytu.

Inými slovami, vždy budete liečený tak, ako skutočne potrebujete, dokonca aj v prípade veľmi drahého nemocničného ošetrovania (napr. intenzívnej starostlivosti po srdcovom infarkte). Mali by ste byť liečení za rovnakých podmienok, ako keby ste boli poistený v štáte pobytu. Ale pozor: ak idete do zahraničia konkrétne na účely liečby, je potrebná povolenie (pozri ďalej v texte oddiel 5.3.G).

EURÓPSKY PREUKAZ ZDRAVOTNÉHO POISTENIA

Európsky preukaz zdravotného poistenia (EPZP) sa vydáva európskym občanom, ktorí cestujú v rámci Európskeho hospodárskeho priestoru (t. j. Európska únia, Nórsko, Island a Lichtenštajnsko) a Švajčiarska zo súkromných, pracovných alebo študijných dôvodov. Tento preukaz zjednodušuje postup pri poskytovaní zdravotnej pomoci počas dočasného pobytu v jednom z týchto štátov.

Každý členský štát je zodpovedný za výrobu a distribúciu EPZP na svojom území. Preukaz je však v každom členskom štáte identický a má rovnaké technické charakteristiky, čo zabezpečuje jeho okamžité uznanie poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti v celej Európe.

Ak nie ste držiteľmi EPZP, môžete sa obrátiť na svoju miestnu zdravotnú poisťovňu, ktorá vám ho bezplatne vydá.

Viac informácií o svojich právach na zdravotnú starostlivosť v zahraničí nájdete na našej webovej stránke (<http://ehic.europa.eu>).

G. Cesta do iného členského štátu na účely liečby

Ak cestujete do iného štátu, aby vám bola poskytnutá zdravotná starostlivosť, podľa koordinačných pravidiel vaša zdravotná poisťovňa uhradí náklady len

vtedy, ak vám poskytla predtým povolenie. Poskytnutie súhlasu závisí spravidla od rozhodnutia vašej zdravotnej poisťovne.

V prípadoch, keď potrebná liečba je ustanovená právnymi predpismi vášho štátu, nie je však vzhľadom na váš aktuálny zdravotný stav dostupná v potrebnú dobu, povolenie nemožno odmietnuť. Príslušná inštitúcia vtedy musí vydať dokument „S2“ (pozri zoznam v oddiele 7) potvrdzujúci váš nárok na poskytnutie liečby v zahraničí. Na základe toho máte nárok na dávky poskytované hostiteľským štátom v mene vašej zdravotnej poisťovne. V niektorých prípadoch môžete tiež požiadať o dodatočné preplatenie vo svojom štáte bydliska.

Okrem toho Súdny dvor Európskej únie rozhodol, že osoby kryté zdravotným poistením, ktoré nemajú povolenie od svojej vnútroštátnej príslušnej inštitúcie, predsa len môžu požiadať svoj fond sociálneho zabezpečenia o preplatenie nákladov iného ako nemocničného lekárskeho ošetrovania v inom členskom štáte na základe sadzieb používaných v štáte poistenia.

V tejto istej judikatúre súdny dvor dospel k záveru, že inštitúcie sociálneho zabezpečenia môžu odmietnuť povoliť nemocničné ošetrovanie v inom členskom štáte. Administratívne postupy povoľovania, ktoré vedú k tomuto rozhodnutiu, sa však musia zakladať na vopred známych objektívnych a nediskriminačných kritériách.

Tieto kritériá musia zabezpečovať, aby sa možnosť voľného uváženia, ktorú majú vnútroštátne orgány, nevyužívala svojvoľne: postupy musia byť ľahko dostupné, musí byť zabezpečené, že sa žiadosti o povolenie budú posudzovať objektívne a v primeranej lehote a musí sa poskytnúť možnosť podať námietky proti odmietnutiu v rámci súdneho alebo kvázi súdneho konania. Okrem toho vnútroštátne orgány musia zohľadniť všetky okolnosti každého jednotlivého prípadu, t. j. nielen zdravotný stav pacienta, ale aj jeho anamnézu.

5.4. Pracovné úrazy a choroby z povolania

Koordináčne ustanovenia vzťahujúce sa na dávky v súvislosti s pracovnými úrazmi alebo chorobami z povolania sú veľmi podobné ustanoveniam vzťahujúcim sa na nemocenské dávky. Budete však musieť vykonať určité špecifické postupy na informovanie alebo upovedomenie orgánov, v ktorých ste poistený, keď dôjde

k pracovnému úrazu, alebo sa prvýkrát diagnostikuje choroba z povolania. Je dôležité, aby ste zabezpečili splnenie týchto formalít: nesplnenie tejto podmienky môže negatívne ovplyvniť proces poskytovania peňažných dávok.

A. Vecné dávky

Ak utrpíte pracovný úraz alebo máte chorobu z povolania, máte nárok na vecné dávky podľa právnych predpisov štátu, v ktorom máte bydlisko.

Ak máte bydlisko v inom členskom štáte, ako je štát, v ktorom ste poistený, inštitúcia v štáte bydliska vám poskytne vecné dávky v súlade s jeho právnymi predpismi. Príslušná inštitúcia štátu, v ktorom ste poistený, štátu bydliska dávky preplatí. Váš nárok na krytie zdravotnej starostlivosti v zahraničí na základe poistenia proti pracovným úrazom a chorobou z povolania môže byť potvrdený na dokumente „DA1“ (pozri zoznam v oddiele 7), ktorý vydá inštitúcia, v ktorej ste poistený.

B. Peňažné dávky

Tieto dávky sa vždy vyplácajú v súlade s právnymi predpismi štátu, v ktorom ste boli poistený, keď došlo k pracovnému úrazu alebo sa prejavila choroba z povolania bez ohľadu na to, kde máte bydlisko alebo pobyt.

Zvyčajne ich vypláca priamo inštitúcia štátu, v ktorom ste poistený, ktorá sa však môže dohodnúť s inštitúciami vášho štátu bydliska alebo pobytu, aby peňažné dávky vyplácali tieto inštitúcie (výška dávky sa tým v žiadnom prípade nezmení).

Ak výška peňažných dávok závisí od počtu rodinných príslušníkov, bude tiež potrebné zohľadniť rodinných príslušníkov s bydliskom v inom členskom štáte.

C. Úrazy počas cestovania

Ak utrpíte pracovný úraz pri cestovaní mimo územia štátu, v ktorom ste poistení, ste stále proti tomuto riziku poistený a máte nárok na stanovené dávky. Svoje práva na zdravotnú starostlivosť môžete preukázať predložením dokumentu „DA1“ (pozri zoznam v oddiele 7).

5.5. Invalidita

Systémy invalidity členských štátov sa značne líšia. Možno však rozlíšiť dva hlavné typy.

- ➔ V mnohých štátoch sa invalidné dôchodky vypočítavajú podobne ako starobné dôchodky, t. j. výška vášho invalidného dôchodku závisí od dĺžky vašich dôb poistenia: čím dlhšie ste boli poistený, než ste sa stali invalidom, tým vyšší budete mať dôchodok.

Podľa týchto systémov sa spravidla nevyžaduje, aby ste naozaj boli poistený v čase, keď dôjde k invalidite. Inými slovami, aj keď ste prestali pracovať niekoľko rokov predtým, ako ste sa stali invalidom, budete aj tak mať nárok na invalidný dôchodok na základe vašich predchádzajúcich dôb poistenia.

- ➔ V iných štátoch výška vášho invalidného dôchodku nezávisí od dĺžky dôb vášho poistenia. To znamená, že budete mať nárok na rovnakú výšku dôchodku bez ohľadu na to, či ste boli poistený 5, 10 alebo 20 rokov predtým, než ste sa stali invalidom.

Podľa týchto systémov však nárok na dôchodok závisí od aktuálneho poistenia v okamihu, keď dôjde k invalidite. Ak ste prestali pracovať dokonca len krátko pred vznikom invalidity, nebudete mať nárok na invalidný dôchodok.

Nasledujúce vysvetlenia sa vzťahujú na najčastejšie problémy, s ktorými sa môžete stretnúť v prípade vzniku invalidity.

A. Všeobecné pravidlá

Sčítavanie: Inštitúcia štátu, v ktorom žiadate invalidný dôchodok zohľadní doby poistenia alebo bydliska, ktoré ste ukončili podľa právnych predpisov ktoréhokoľvek iného členského štátu, ak je to potrebné pre vznik nároku na dávku.

Bydlisko alebo pobyt v zahraničí: Keď máte nárok na invalidný dôchodok, bude vám vyplácaný bez ohľadu na to, kde máte v členskom štáte EÚ, na Islande, Lichtenštajnsku, Nórsku alebo Švajčiarsku bydlisko alebo pobyt.

Lekárske prehliadky: Keď máte nárok na invalidný dôchodok z jedného štátu a máte bydlisko alebo pobyt v inom štáte, potrebné administratívne kontroly a lekárske vyšetrenia spravidla vykonávajú inštitúcie vášho miesta bydliska alebo pobytu. Môže sa však od vás požadovať, aby ste sa vrátili na takéto vyšetrenie do štátu, ktorý vám vypláca dôchodok, ak to váš zdravotný stav umožňuje.

B. Osoby, ktoré boli poistené v jedinom členskom štáte

Ak ste boli poistený v jedinom členskom štáte, výška vášho invalidného dôchodku sa vypočíta podľa právnych predpisov tohto štátu. Máte nárok na rovnaké zaobchádzanie ako štátni príslušníci tejto krajiny.

C. Osoby, ktoré boli poistené vo viac než jednom členskom štáte

Ak ste boli poistený vo viacerých členských štátoch predtým, ako ste sa stali invalidom, existujú rôzne možnosti v súvislosti s vaším nárokom na dôchodok.

- ➔ **Boli ste poistený iba v členských štátoch, v ktorých výška dôchodku závisí od dĺžky poistnej doby:** V tomto prípade budete dostávať samostatné dôchodky z každého z týchto štátov. Výška každého dôchodku bude zodpovedať poistným dobám ukončeným v príslušnom štáte.
- ➔ **Boli ste poistený len v členských štátoch, v ktorých výška dôchodku nezávisí od dĺžky poistnej doby:** Dostanete dôchodok od štátu, v ktorom ste boli poistený v čase, keď ste sa stali invalidom. Budete mať vždy nárok na plnú výšku tohto dôchodku, dokonca aj keď ste boli poistený v tomto štáte len krátku dobu (napríklad jeden rok). Na druhej strane nebudete mať nárok na dôchodky z iných štátov, v ktorých ste boli predtým poistený.

V praxi to znamená, že suma, ktorú dostanete, bude zodpovedať sume vyplácanej členským štátom, v ktorom ste boli poistený v čase, keď vznikla invalidita, aj keď táto suma je nižšia ako suma, ktorá by bola vyplácaná na základe právnych predpisov členského štátu, v ktorom ste boli predtým poistený.

Odráža to zásadu tzv. systémov založených na riziku, kde výška dôchodku nezávisí od dĺžky dôb poistenia a keď je potrebné, aby ste boli skutočne poisnený v čase, keď sa stanete invalidom.

- ➔ **Najskôr ste boli poisnený v členskom štáte, v ktorom výška invalidného dôchodku závisí od dĺžky dôb poistenia a potom v štáte, v ktorom dôchodok nezávisí od dĺžky dôb poistenia:** Dostanete dva dôchodky, jeden z prvého štátu, ktorý zodpovedá dobám poistenia ukončeným podľa jeho právnych predpisov, jeden zo štátu, v ktorom ste boli poisnený, keď ste sa stali invalidom.

Posledne uvedený štát by bol za bežných okolností povinný vyplácať vám plný dôchodok. V mnohých prípadoch však dostanete len časť z neho, pretože štát zohľadní dôchodok, ktorý dostanete od prvého štátu. Mohli by ste nadobudnúť dojem, že to znamená, že strácate práva na dôchodok, na ktoré ste pracovali a platili. Tento dojem je však nesprávny, pretože ak ste boli vždy poisnený v jednom z oboch štátov (nezáleží na tom, v ktorom), nemohli by ste dostať vyšší dôchodok, ako je ten, na ktorý máte nárok. Nie ste na tom horšie ani lepšie ako osoba, ktorá pracovala celý život v jedinom členskom štáte.

- ➔ **Najskôr ste boli poisnený v štáte, v ktorom výška dôchodku nezávisí od dĺžky dôb poistenia a potom sa v štáte, v ktorom dôchodok závisí od dĺžky dôb poistenia:** Dostanete dva samostatné dôchodky, z ktorých každý zodpovedá dĺžke doby vášho poistenia v jednotlivých štátoch.

D. Rozhodnutie o stupni invalidity

Určenie stupňa invalidity môže byť problém, ak ste boli poisnený vo viac než jednom členskom štáte, pretože existujú veľké rozdiely medzi kritériami jednotlivých členských štátov. Fakticky vo väčšine prípadov výška dôchodku bude závisieť od uznaného stupňa invalidity. Rozhodnú o ňom vnútroštátne orgány štátu, v ktorom ste boli poisnený podľa jeho vnútroštátnych právnych predpisov. Len v niekoľkých špeciálnych prípadoch je rozhodnutie jednej inštitúcie záväzné pre inštitúcie všetkých ostatných zúčastnených štátov.

PRÍKLAD

V štáte A ste boli poistený 20 rokov, potom päť rokov v štáte B a napokon dva roky v štáte C. Vo všetkých týchto troch štátoch výška invalidného dôchodku závisí od dĺžky dôb poistenia.

Prestali ste pracovať v štáte C, v ktorom vám stanovili 100 % stupeň invalidity. Na základe toho máte nárok na invalidný dôchodok od štátu C na základe dvoch rokov poistenia v tomto štáte. Získate tiež invalidný dôchodok od štátu B, v ktorom ste boli poistený päť rokov. V tomto členskom štáte vám však stanovili iba 70 % stupeň invalidity. V štáte A, v ktorom ste boli poistený väčšinu svojho pracovného života (20 rokov), dostanete invalidný dôchodok na základe len 30 % invalidity.

V tomto prípade by bolo pre vás najlepšie, ak by výška invalidného dôchodku v štáte C nezávisela od dĺžky poistných dôb. Potom by ste dostali plný dôchodok zo štátu C, takže by nezáležalo na tom, aký stupeň invalidity vám bol stanovený podľa právnych predpisov iných štátov.

Vychádza to zo skutočnosti, že vnútroštátne systémy sociálneho zabezpečenia nie sú harmonizované, sú len koordinované predpismi EÚ o sociálnom zabezpečení, a preto každý štát zodpovedá za stanovenie svojich pravidiel týkajúcich sa invalidných dôchodkov.

5.6. Kto vypláca môj starobný dôchodok?

Starobné dôchodky patria k najdôležitejším dávkam sociálneho zabezpečenia. Takže keď začnete vykonávať pracovnú činnosť v zahraničí, chcete vedieť, aké to môže mať dôsledky pre vaše budúce dôchodkové práva.

Ustanovenia EÚ týkajúce sa starobných dôchodkov zaručujú tieto práva.

- ➔ V každom členskom štáte, v ktorom ste boli poistený, sa zachováva váš záznam, pokiaľ nedosiahnete dôchodkový vek. Inými slovami, už zaplatené príspevky sa neprevádzajú do iného členského štátu, ani vám ich nevyplatia, keď už nebudete poistený v tomto členskom štáte.

- ➔ Každý členský štát, v ktorom ste boli poistený, vám bude musieť vyplácať starobný dôchodok po dosiahnutí dôchodkového veku. Napríklad, ak ste pracovali v troch členských štátoch, dostanete tri samostatné starobné dôchodky, len čo dosiahnete dôchodkový vek.
- ➔ Tento dôchodok sa vypočíta podľa záznamu o vašom poistení v každom členskom štáte. Suma, ktorú dostanete z každého z členských štátov, bude závisieť od dĺžky vášho poistenia v každom štáte.

Tieto zásady zabezpečujú, aby nedošlo k znevýhodneniu žiadnej osoby, ktorá pracovala vo viacerých členských štátoch: žiadne príspevky sa nestratia, nadobudnuté práva budú chránené a každý členský štát bude vyplácať dôchodok zodpovedajúci dobám poistenia ukončeným v tomto štáte. Žiadny štát nevypláca ani viac, ani menej, než je dôchodok, na ktorý si pracovník „zarobil“ predovšetkým svojimi príspevkami. V ďalších odsekoch sa vysvetľuje, ako sa podľa koordinačných pravidiel vypočítavajú a vyplácajú starobné dôchodky.

A. Všeobecné pravidlá

Sčítavanie: Ak doba, počas ktorej ste boli poistený v členskom štáte, nie je dostatočne dlhá, aby vám vznikol nárok na dôchodok v tomto štáte, zohľadnia sa všetky doby poistenia, ktoré ste ukončili v iných členských štátoch.

PRÍKLAD

Ak ste boli v niektorom členskom štáte poistený menej ako jeden rok môže sa uplatniť osobitné pravidlo, pretože niektoré členské štáty neposkytujú dôchodok za kratšie doby. Čo sa stane s vašimi príspevkami zaplatenými v tomto členskom štáte? V štáte A ste boli poistený 10 mesiacov a v štáte B 35 rokov.

Neznepokojujte sa. Vaše poistenie za mesiace v štáte A, v ktorom ste pracovali menej ako jeden rok, sa nestratí. Štát B prevezme 10 mesiacov zaplatených v štáte A.

Bydlisko alebo pobyt v zahraničí: Váš starobný dôchodok bude bez akéhokoľvek zníženia, úpravy alebo pozastavenia vyplatený nezávisle od toho, kde máte v EÚ, na Islande, v Lichtenštajnsku, Nórsku alebo Švajčiarsku pobyt alebo bydlisko.

B. Boli ste poistený v jedinom členskom štáte

V tomto prípade sa výška vášho dôchodku vypočíta podľa právnych predpisov tohto členského štátu presne rovnakým spôsobom ako v prípade jeho štátnych príslušníkov. Nezáleží na tom, či máte alebo nemáte v tomto štáte bydlisko, keď dosiahnete dôchodkový vek.

C. Ste poistený vo viac než jednom členskom štáte

Získate dôchodok z každého členského štátu, v ktorom ste boli poistený. Tieto dôchodky budú zodpovedať dobám poistenia ukončeným v každom z príslušných štátov.

PRÍKLAD

Boli ste poistený:

- ➔ 10 rokov v členskom štáte A,
- ➔ 20 rokov v členskom štáte B,
- ➔ 5 rokov v členskom štáte C.

To znamená, že pred dosiahnutím dôchodkového veku ste boli poistený spolu 35 rokov.

Členský štát A vypočíta výšku dôchodku, na ktorú by ste mali nárok po 35 rokoch poistenia v tomto štáte. Na základe toho bude vyplácať sumu zodpovedajúcu vašej skutočnej dobe poistenia, t. j. $10/35$ z tejto sumy.

Podobne aj členský štát B bude vyplácať $20/35$ zo sumy, na ktorú by ste mali nárok v tomto štáte po 35 rokoch poistenia.

Napokon, členský štát C vám bude vyplácať $5/35$ zo sumy, na ktorú by ste mali nárok v tomto štáte po 35 rokoch poistenia.

D. Podanie žiadosti o dôchodok

Ak ste pracovali vo viac než jednom členskom štáte, mali by ste požiadať o dôchodok vo svojom štáte bydliska s jedinou výnimkou, ak by ste tam v skutočnosti nikdy nepracovali. V takomto prípade by ste mali podať žiadosť v krajine, v ktorej ste naposledy pracovali.

E. Dôchodkový vek

Ako už bolo uvedené, systémy sociálneho zabezpečenia členských štátov nie sú harmonizované, a preto je dôchodkový vek v jednotlivých členských štátoch odlišný. Ak ste osobou, ktorá má nárok na dôchodok vo viac než jednom členskom štáte, znamená to, že v jednej krajine by ste mohli mať nárok na starobný dôchodok vo veku 65 rokov, avšak v inej krajine by ste museli čakať až do 67 rokov. Za takýchto okolností je dôležité, aby ste v predstihu získali informácie od štátov, ktoré vám budú vyplácať dôchodky o dôsledkoch oneskorenia vyplácania vášho dôchodku. Ak by ste poberali jeden dôchodok skôr ako ostatné, mohlo by to mať vplyv v niektorých prípadoch na sumy, ktoré sa vám budú vyplácať. Inštitúcie, ktoré vám budú vyplácať dôchodky, sú povinné vám na požiadanie poskytnúť túto informáciu.

F. Súhrnné oznámenie

„Kontaktná inštitúcia“ (spravidla v štáte, v ktorom máte bydlisko) bude zodpovedná za spracovanie vašej žiadosti o dôchodok. Kontaktná inštitúcia umožní výmenu informácií týkajúcich sa vašich záznamov o poistení medzi krajinami zahrnutými vo vašej žiadosti o dôchodok.

Potom, ako jednotlivé krajiny oznámia kontaktnej inštitúcii všetky rozhodnutia, pošle vám súhrnné oznámenie o týchto rozhodnutiach. Súhrnné oznámenie je prenosný dokument „P1“ (pozri zoznam v oddiele 7), ktorý vám poskytne prehľad rozhodnutí, ktoré vydal každý členský štát. Budú v ňom uvedené informácie o tom, ako orgány riešili rôzne doby poistenia a dozviete sa, napríklad, či niektoré doby poistenia chýbajú alebo sa prekrývajú.

Na základe nových koordinačných pravidiel máte právo požiadať o preskúmanie vnútroštátnych rozhodnutí o vašom nároku na dôchodok, ak sa zdá, že by vaše

práva mohli byť nepriaznivo ovplyvnené vzájomným pôsobením rozhodnutí prijatých dvoma alebo viacerými inštitúciami. Lehota na podanie žiadosti o takéto preskúmanie plynie od dátumu, keď dostanete súhrnné oznámenie a je to lehota, ktorá sa uplatňuje podľa vnútroštátneho práva.

G. Transakčné náklady

Dôchodky vyplácajú vnútroštátne inštitúcie priamo vám alebo vašej banke. V zásade by sa medzi členskými štátmi, ktoré patria do eurozóny, nemali účtovať za vyplácanie žiadne transakčné náklady, ani administratívne náklady. V prípade cezhraničných platieb do krajín, ktoré nie sú súčasťou eurozóny, sa však môžu vyskytnúť určité zmenárenské transakčné náklady. Tieto náklady by mali byť objektívne odôvodnené a primerané poskytovaným službám.

5.7. Pozostalostné dôchodky a podpory pri úmrtí

A. Pozostalostné dôchodky

Vo všeobecnosti platí, že pravidlá, ktoré sa vzťahujú na dôchodky pre pozostalých manželských partnerov alebo siroty, sú rovnaké ako pravidlá vzťahujúce sa na starobné a invalidné dôchodky (pozri oddiel 5.6), a to, že „pozostalostné“ dôchodky musia byť vyplácané bez zníženia, úpravy alebo pozastavenia nezávisle od toho, kde v EÚ, na Islande, v Lichtenštajnsku, Nórsku alebo Švajčiarsku má pozostalý manželský partner bydlisko alebo pobyt.

B. Podpory pri úmrtí

Tak ako v prípade ostatných kategórií dávok, musí vnútroštátna inštitúcia členského štátu zohľadniť doby poistenia alebo bydliska ukončené podľa právnych predpisov ktoréhokoľvek iného členského štátu, ak je to potrebné pre vznik nároku na podporu pri úmrtí.

Podpory pri úmrtí bude vyplácať inštitúcia štátu, v ktorom bol zosnulý poistený, bez ohľadu na členský štát, v ktorom majú oprávnené osoby bydlisko. V prípade úmrtia dôchodcu alebo jeho rodinných príslušníkov sa uplatňujú osobitné pravidlá.

5.8. Čo robiť v prípade nezamestnanosti?

V súvislosti s vysokou mierou nezamestnanosti sú obzvlášť dôležité koordinačné ustanovenia týkajúce sa dávok v nezamestnanosti.

A. Všeobecné pravidlá

Sčítavanie: Ak sa stanete nezamestnaným, inštitúcia štátu, v ktorom ste požiadali o dávky v nezamestnanosti, je povinná zohľadniť doby poistenia alebo zamestnania ukončené podľa právnych predpisov ktoréhokoľvek iného členského štátu, ak je to potrebné pre vznik nároku na dávky. Podľa nových koordinačných pravidiel sa zohľadňujú aj doby poistenia ukončené samostatne zárobkovo činnými osobami. Môžete požiadať o dokument „U1“ (pozri zoznam v oddiele 7) potvrdzujúci doby vášho poistenia alebo zamestnania od inštitúcie štátu, v ktorom ste pracovali.

DÔLEŽITÉ

Na rozdiel od iných dávok v oblasti nezamestnanosti sa zásada sčítavania uplatňuje iba vtedy, ak ste ukončili poslednú dobu poistenia v členskom štáte, v ktorom žiadate o dávky. Inými slovami, mali by ste požiadať o dávky v nezamestnanosti v štáte, v ktorom ste boli naposledy zamestnaní (okrem prípadu cezhraničných pracovníkov, na ktorých sa vzťahujú osobitné pravidlá, pozri nasledujúci oddiel (5.8.B).

Platné právne predpisy: Podľa zásady, že podliehate právnym predpisom štátu, v ktorom pracujete, je za poskytovanie dávok v nezamestnanosti spravidla zodpovedný členský štát, v ktorom ste zamestnaný. Na dávky v nezamestnanosti máte nárok za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci štátu, ktorý vám vypláca dávky.

Osobitné ustanovenia sa uplatňujú na cezhraničných pracovníkov a ďalších cezhraničných pracovníkov, ktorí si ponechali bydlisko v inom členskom štáte, než v ktorom pracujú.

Výpočet dávok: Ak výška dávky v nezamestnanosti závisí od výšky vášho predchádzajúceho platu alebo príjmu z vykonávania povolania, zohľadnia sa len platy alebo príjmy z vykonávania povolania, ktoré ste získali v štáte, v ktorom ste boli naposledy zamestnaní.

Ak vaši rodinní príslušníci majú bydlisko v inom členskom štáte a vaša dávka v nezamestnanosti sa zvyšuje v závislosti od počtu vašich rodinných príslušníkov, bude sa na nich prihliadať, ako keby mali bydlisko v štáte, ktorý vám vypláca dávky.

B. Úplne nezamestnaní cezhraniční pracovníci

Ak váš členský štát bydliska nie je štátom, v ktorom pracujete, vzťahujú sa na vás osobitné ustanovenia.

Cezhraniční pracovníci: ako úplne nezamestnaný cezhraničný pracovník ⁽²⁾ musíte požiadať o dávky v nezamestnanosti vo vašom členskom štáte bydliska. Aj keď ste nezaplatili žiadne príspevky inštitúcii vášho štátu bydliska, dostanete dávky, ako keby ste boli poistený počas poslednej doby zamestnania. Ak výška dávky v nezamestnanosti závisí od výšky vášho predchádzajúceho platu alebo príjmu z vykonávania povolania, inštitúcia poskytujúca dávku musí pri svojom výpočte vychádzať z platu alebo príjmu z vykonávania povolania, ktorý ste skutočne získali v členskom štáte, v ktorom ste pracovali.

Ak chcete hľadať prácu v štáte svojho posledného zamestnania a rovnako aj vo svojom štáte bydliska, môžete sa – ako dodatočný krok – zaevidovať aj v službách zamestnanosti tohto štátu. Budete potom musieť dodržiavať kontrolné postupy a povinnosti oboch členských štátov. Keďže dávky vždy vypláca váš členský štát pobytu, predsa len prednosť majú povinnosti a aktivity súvisiace s hľadaním zamestnania v tomto štáte.

⁽²⁾ Cezhraniční pracovníci sú osoby, ktoré sú zamestnané alebo vykonávajú samostatnú zárobkovú činnosť v jednom členskom štáte a majú bydlisko v inom členskom štáte, do ktorého sa vracajú spravidla denne alebo aspoň raz za týždeň.

PRÍKLAD

Ak ste pracovali ako cezhraničný pracovník v štáte B a mali bydlisko v štáte A, potom, ako ste sa stali nezamestnaným, musíte požiadať o dávky v štáte A. Ak chcete, môžete sa tiež zaevidovať v službách zamestnanosti štátu B a hľadať si prácu aj v tomto štáte. Dávky však aj naďalej platí štát A a vaše povinnosti voči službám zamestnanosti v štáte A majú prednosť.

Iní cezhraniční pracovníci: Ak ste úplne nezamestnaným iným cezhraničným pracovníkom ⁽³⁾, máte dve možnosti, môžete sa buď zaevidovať v službách zamestnanosti a požiadať o dávky v nezamestnanosti v štáte vášho posledného zamestnania, alebo sa môžete vrátiť do svojho štátu bydliska, aby ste si tam hľadali prácu a dostávali dávky v nezamestnanosti.

PRÍKLAD

Ak ste pracovali ako „iný cezhraničný pracovník“ v štáte B a mali bydlisko v štáte A, potom, ako ste sa stali nezamestnaným, môžete sa rozhodnúť zaevidovať a požiadať o dávky buď v štáte A, alebo v štáte B (podľa toho, kde sú vaše vyhliadky na získanie nového zamestnania lepšie).

Ak sa rozhodnete vrátiť do svojho členského štátu bydliska, výpočet vašich dávok v nezamestnanosti sa zakladá na príjme z vykonávania povolania, ktorý ste získali počas poslednej činnosti v členskom štáte, v ktorom ste pracovali.

Máte tiež možnosť sa najprv zaevidovať ako uchádzač o zamestnanie a požiadať o dávky vo svojom štáte posledného zamestnania a potom sa vrátiť do svojho štátu bydliska na základe exportovania vašich dávok v nezamestnanosti (pozri oddiel 5.8.D).

⁽³⁾ Iní cezhraniční pracovníci sú osoby, ktoré sú zamestnané v jednom členskom štáte a majú bydlisko v inom členskom štáte, do ktorého sa vracajú menej často ako cezhraničný pracovník (t. j. menej často ako raz týždenne). Stále však sa usudzuje, že miesto bydliska (t. j. centrum ich osobných záujmov, rodina atď.) majú v inom členskom štáte ako štát zamestnania.

DÔLEŽITÉ

Ktorý členský štát je zodpovedný za poskytovanie nemocenských dávok, dôchodkov, rodinných dávok a pod., ak dostávam dávky v nezamestnanosti z môjho štátu bydliska? Ako v prípade vašich dávok v nezamestnanosti podliehate právnym predpisom štátu bydliska aj vzhľadom na ďalšie záležitosti sociálneho zabezpečenia.

C. Čiastočne nezamestnané osoby

V prípade čiastočnej alebo prerušovanej nezamestnanosti členský štát, v ktorom pracujete, je zodpovedný za poskytovanie dávok v nezamestnanosti bez ohľadu na váš štát bydliska.

D. Osoby, ktoré hľadajú prácu v inom členskom štáte

Ak chcete hľadať prácu v inom štáte, než v ktorom dostávate dávky v nezamestnanosti, za určitých podmienok môžete tieto dávky na obmedzenú dobu exportovať.

- ➔ Musíte byť k dispozícii službám zamestnanosti členského štátu, ktorý vám vypláca dávky v nezamestnanosti najmenej štyri týždne po tom, čo ste sa stali nezamestnaným. Služby zamestnanosti vám však môžu umožniť odísť pred uplynutím tejto doby. Základnou myšlienkou je vyčerpať najskôr všetky možnosti na získanie nového zamestnania v tomto štáte pred rozšírením hľadania na iné štáty.
- ➔ Inštitúcia, v ktorej ste evidovaní ako uchádzač o zamestnanie vám poskytne dokument „U2“ (pozri zoznam v oddiele 7) umožňujúci export vašich dávok v nezamestnanosti.
- ➔ Do siedmich dní po odchode sa musíte zaevidovať v službách zamestnanosti štátu, v ktorom hľadáte prácu. Musíte dodržiavať povinnosti a kontrolné postupy organizované službami zamestnanosti tohto štátu.
- ➔ Potom budete mať nárok na dávky v nezamestnanosti po dobu troch mesiacov odo dňa, keď ste prestali byť k dispozícii službám zamestnanosti v štáte, z ktorého ste odišli. Príslušné služby alebo inštitúcia tohto štátu môžu túto lehotu predĺžiť maximálne na šesť mesiacov.

- ➔ Ak sa vám nepodarí nájsť nové zamestnanie, musíte sa vrátiť pred uplynutím tejto doby. Ak sa vrátite neskôr bez výslovného súhlasu služieb zamestnanosti v štáte, ktorý vám vypláca dávky, stratíte všetky zvyšné nároky na tieto dávky.

DÔLEŽITÉ

Mnohí nezamestnaní strácajú nárok na dávky, pretože nie sú oboznámení s týmito podmienkami. Odchádzajú zo štátu, v ktorom boli naposledy zamestnaní bez toho, aby sa evidovali v jeho službách zamestnanosti, príliš neskoro sa zaevidujú v službách zamestnanosti štátu, v ktorom hľadajú prácu, alebo sa vrátia po uplynutí doby na export.

Mali by ste sa preto pred odchodom obrátiť na úrad práce zodpovedný za vyplácanie vašich dávok v nezamestnanosti, aby ste získali viac informácií o vašich právach a povinnostiach.

5.9. Ako je to v prípade rodinných dávok?

Rodinné dávky existujú podľa právnych predpisov všetkých členských štátov, ich charakteristiky a výška sú však jednotlivých členských štátoch značne odlišné. Preto je pre vás dôležité vedieť, ktorý štát je zodpovedný za poskytovanie vašich dávok a aké sú podmienky pre získanie nároku.

Rovnako ako v prípade iných dávok, štát, ktorý je zodpovedný za vyplácanie vašich rodinných dávok musí zohľadniť doby poistenia ukončené podľa právnych predpisov ktoréhokoľvek iného členského štátu, ak je to potrebné na splnenie podmienok upravujúcich nárok na dávky.

A. Vaši rodinní príslušníci majú bydlisko v štáte, v ktorom ste poistený

Ak vaši rodinní príslušníci majú bydlisko v štáte, podľa ktorého právnych predpisov ste poistený ako zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba, tento štát bude vždy príslušný na vyplácanie rodinných dávok. Máte nárok na presne rovnakú výšku dávok ako štátni príslušníci tohto štátu.

B. Vaši rodinní príslušníci nemajú bydlisko v štáte, v ktorom ste poistený

Ak vaši rodinní príslušníci nemajú bydlisko v štáte, podľa ktorého právnych predpisov ste poistený, uplatňujú sa tieto pravidlá:

- ➔ Ak máte nárok na rodinné dávky podľa právnych predpisov viac než jedného štátu, vaša rodina bude v zásade dostávať najvyššie dávky stanovené právnymi predpismi jedného z týchto štátov. Inými slovami, s vašou rodinou sa bude zaobchádzať, ako keby všetky príslušné osoby mali bydlisko a boli poistené v štáte s najvýhodnejšími právnymi predpismi.
- ➔ Rodinné dávky nemôžete dostať dvakrát za rovnaké obdobie a na toho istého rodinného príslušníka. Existujú pravidlá prednosti, v ktorých sa stanovuje pozastavenie dávok z jedného štátu až do výšky dávok z iného štátu, ktorý je primárne zodpovedný za vyplácanie rodinných dávok.

PRÍKLAD

Ak je výška rodinných dávok poskytovaných v štáte A vyššia, než sa poskytuje v štáte B, ktorý je primárne zodpovedný za vyplácanie dávok, potom štát A vyplatí doplatok zodpovedajúci rozdielu medzi oboma dávkami.

Uplatňujú sa tieto pravidlá prednosti: štát, ktorý vypláca dávky na základe zamestnania alebo samostatnej zárobkovej činnosti, má prednosť pred štátom, ktorý vypláca dávky na základe dôchodku alebo na základe bydliska.

PRÍKLADY

Ak sa rodinná dávka v štáte A sa zakladá na činnosti zamestnanej osoby a rodinná dávka v štáte B sa zakladá na nároku na starobný dôchodok alebo na bydlisku, štát A je primárne zodpovedný za vyplácanie rodinnej dávky a štát B musí len vyplatiť doplatok, ak výška rodinnej dávky v štáte B je vyššia než v štáte A.

Ak nárok na starobný dôchodok existuje v štáte A a je založený na bydlisku v štáte B, štát A je primárne zodpovedný za vyplácanie rodinných dávok a štát B musí len vyplatiť doplatok, ak výška rodinnej dávky v štáte B je vyššia než v štáte A.

Čo sa stane, keď sa obidve rodinné dávky v štáte A a v štáte B zakladajú na zamestnaní alebo samostatnej zárobkovej činnosti alebo na dôchodku alebo bydlisku?

- ➔ V prípadoch, keď sa v oboch štátoch rodinné dávky zakladajú na zamestnaní alebo samostatnej zárobkovej činnosti, štát, v ktorom majú deti bydlisko má prednosť pod podmienkou, že tam rodičia pracujú, inak je zodpovedný štát, v ktorom sa vypláca vyššia suma.
- ➔ V prípade, keď sa v oboch štátoch rodinné dávky zakladajú na poberaní dôchodku, prednosť má štát, v ktorom majú deti bydlisko pod podmienkou, že tento štát vypláca tiež dôchodok. Inak je zodpovedný štát, v ktorom bola príslušná osoba najdlhšie poistená alebo mala najdlhšie bydlisko.
- ➔ V prípadoch, keď sa rodinné dávky zakladajú na bydlisku, prednosť má štát, v ktorom majú deti bydlisko.

Uplatňovanie týchto pravidiel v praxi závisí od okolností každého konkrétneho prípadu. Neváhajte a obráťte sa na svoju inštitúciu, aby ste získali viac informácií.

C. Rodinné dávky pre nezamestnané osoby

Nezamestnané osoby poberajúce dávky v nezamestnanosti podľa právnych predpisov členského štátu majú nárok na rodinné dávky podľa právnych predpisov tohto štátu a majú nárok na rodinné dávky pre svojich rodinných príslušníkov s bydliskom v inom členskom štáte.

D. Rodinné dávky pre dôchodcov

Dôchodcovia spravidla dostávajú rodinné dávky od štátu, ktorý im vypláca dôchodok. Ak dôchodca dostáva viac ako jeden dôchodok, platia osobitné pravidlá.

5.10. Preddôchodkové dávky

Povinné preddôchodkové systémy tiež spadajú do pôsobnosti koordinačných predpisov. Zaručuje sa tak rovnaké zaobchádzanie pri poskytovaní týchto dávok prisťahovalcom a možnosť exportu preddôchodkových dávok. Príjemcom týchto dávok sa musia v súlade s už uvedenými pravidlami priznať aj rodinné a nemocenské dávky.

Zásada sčítavania dôb poistenia sa však v prípade preddôchodkových dávok neuplatňuje. To znamená, že doby poistenia, zamestnania alebo bydliska ukončené v iných štátoch sa pri priznávaní týchto dávok nemusia zohľadniť.

5.11. Osobitné nepríspevkové peňažné dávky

Niektoré osobitné dávky ⁽⁴⁾, ktoré nie sú založené na príspevkoch (tzv. nepríspevkové peňažné dávky) bude poskytovať len inštitúcia miesta vášho bydliska a na vlastné náklady. Vo väčšine prípadov sa pri týchto dávkach overujú majetkové pomery, t. j. vyplácajú sa osobám, ktorých dôchodky alebo príjmy sú pod určitou úrovňou.

Inými slovami, vyplácanie týchto dávok sa nebude exportovať, ak presuniete svoje bydlisko do iného štátu. Ak sa však tieto dávky poskytujú v novom štáte bydliska, tento členský štát vám môže priznať túto osobitnú dávku v rámci svojich vnútroštátnych právnych predpisov, aj keď ste v tomto štáte nikdy nepracovali.

⁽⁴⁾ Tieto osobitné nepríspevkové peňažné dávky sú uvedené podľa jednotlivých členských štátov v prílohe X k nariadeniu (ES) č. 883/2004 zmenenom a doplnenom nariadením (ES) č. 987/2009.

6. Vaše práva v kocke

6.1. Cezhraničný pracovník

Cezhraničný pracovník je zamestnaná osoba alebo samostatne zárobkovo činná osoba, ktorá vykonáva svoje povolanie v inom členskom štáte, ako členský štát jeho bydliska a do ktorého sa vracia aspoň raz za týždeň.

Ako cezhraničný pracovník ste chránený právnymi predpismi EÚ o sociálnom zabezpečení rovnako ako všetky ostatné kategórie osôb, na ktoré sa tieto ustanovenia vzťahujú.

- ➔ Ste poistený v štáte, v ktorom pracujete.
- ➔ Máte nárok na rodinné dávky aj pre vašich rodinných príslušníkov, ktorí majú bydlisko v inom štáte.
- ➔ Dostanete samostatný dôchodok z každého štátu, v ktorom ste boli poistený, najmenej po dobu jedného roka.

Existujú však niektoré osobitné pravidlá, pokiaľ ide o nemocenské dávky a dávky v nezamestnanosti.

- ➔ Pokiaľ ide o vecné nemocenské dávky a pracovné úrazy, máte právo voľby: môžete tieto dávky dostať buď v štáte, v ktorom máte bydlisko, alebo v štáte, v ktorom pracujete. V mnohých prípadoch bude pre vás praktickejšie dostávať vecné nemocenské dávky v štáte, v ktorom pracujete a kde trávite väčšinu času. Keď sa stanete dôchodcom, stratíte štatút „cezhraničného pracovníka“ a vaše právo na vecné nemocenské dávky v štáte, v ktorom ste boli predtým zamestnaní bude obmedzené. Budete však mať nárok na pokračovanie začatej liečby, keď ste ešte boli cezhraničným pracovníkom.

DÔLEŽITÉ

Rodinní príslušníci cezhraničných pracovníkov majú rovnaké práva ako cezhraničný pracovník len v niekoľkých štátoch ⁽⁵⁾.

V niektorých štátoch je zachované právo na zdravotnú starostlivosť pre cezhraničných pracovníkov na dôchodku.

Viac informácií Vám poskytne vaša zdravotná poisťovňa.

- ➔ Pokiaľ ide o dávky v nezamestnanosti, máte nárok na dávky – ak ste úplne nezamestnaný – len v štáte, v ktorom máte bydlisko. Môžete sa však – ako dodatočný krok – zaevidovať a hľadať si prácu aj v štáte svojho posledného zamestnania (ďalšie podrobnosti pozri oddiel 5.8.B).

6.2. Vyslaný pracovník

Vyslaný pracovník je osoba, ktorá je zvyčajne zamestnaná v jednom štáte, je však dočasne vyslaná do iného štátu, aby tam pracovala pre podnik. Maximálna doba vyslania je 24 mesiacov.

Na vyslaného pracovníka sa vzťahujú tieto podmienky:

- ➔ Ste naďalej poistený v štáte, v ktorom ste zvyčajne zamestnaný, čo znamená, že budete aj naďalej platiť príspevky do systému sociálneho zabezpečenia tohto štátu. Potvrďuje to dokument „A1“ (pozri zoznam v oddiele 7), ktorý by ste mali dostať od inštitúcie vysielajúceho štátu (štát, v ktorom ste zvyčajne zamestnaný).
- ➔ Máte nárok na všetky vecné dávky zdravotnej starostlivosti v štáte, do ktorého ste boli vyslaný bez ohľadu na to, či ste si tam presunuli bydlisko alebo nie.
- ➔ Máte nárok na rodinné dávky od štátu, v ktorom ste naďalej poistený bez ohľadu na to, v ktorom štáte majú bydlisko vašich rodinní príslušníci.

⁽⁵⁾ Členské štáty, ktoré ukladajú obmedzenia oprávnenia na vecné dávky rodinných príslušníkov cezhraničného pracovníka, sú uvedené v prílohe III nariadenia (ES) č. 883/2004 zmeneného a doplneného nariadením (ES) č. 987/2009.

- ➔ V prípade nezamestnanosti, máte nárok na dávky v nezamestnanosti v štáte, v ktorom ste zvyčajne zamestnaný. Ak však prenesiete vaše bydlisko do štátu, do ktorého ste boli vyslaný, mohli by ste mať nárok na dávky v nezamestnanosti aj tam.

6.3. Dôchodca

Koordináčne predpisy vám ako dôchodcovi (t. j. tomu, kto dostáva povinný starobný dôchodok, invalidný alebo pozostalostný dôchodok) poskytujú značnú ochranu.

DÔLEŽITÉ

Týka sa to nielen bývalých migrujúcich pracovníkov, ale všetkých štátnych príslušníkov členského štátu, ktorí majú nárok na dôchodok na základe povinného dôchodkového poistenia. Preto, aj keď ste počas svojho pracovného života nikdy neopustili svoj štát, môžete sa dovolávať koordináčnych opatrení, keď ste dôchodcom, ktorý má bydlisko alebo pobyt v inom štáte.

Stručne povedané máte tieto práva:

- ➔ Máte nárok na samostatný dôchodok z každého členského štátu, v ktorom ste boli poistený najmenej po dobu jedného roka, ak spĺňate podmienky stanovené vo vnútroštátnych právnych predpisoch (napr. dôchodkový vek, uložené podmienky). Ak podmienky zahŕňajú, že je potrebné odpracovať/prispievať určitú minimálnu dobu, ukončené doby zamestnania a poistenia vo všetkých členských štátoch sa budú počítať s ohľadom na splnenie tejto povinnosti.
- ➔ Dôchodok vám bude vyplatený nezávisle od toho, kde v EÚ alebo EHP máte bydlisko bez akéhokoľvek zníženia, úpravy alebo pozastavenia. Nie je tomu však tak v prípade niektorých doplatkov k dôchodku alebo sociálnych dôchodkov, keď sa overujú majetkové pomery (pozri oddiel 5.11).
- ➔ Máte nárok na všetky vecné nemocenské dávky v členskom štáte, v ktorom máte bydlisko, aj keď ste neboli nikdy poistený v tomto štáte počas zamestnania pod

podmienkou, že ste nadobudli právo na nemocenské dávky aspoň v jednom z členských štátov, ktoré vám vyplácajú dôchodok. Počas dočasného pobytu v inom členskom štáte máte nárok na všetky vecné dávky, ktoré sú potrebné počas tohto pobytu.

- ➔ Máte nárok na rodinné dávky bez ohľadu na to, kde v EÚ alebo EHP máte vy alebo príslušníci vašej rodiny bydlisko. Tieto dávky vypláca inštitúcia členského štátu, z ktorého poberáte dôchodok. Ak máte nárok na niekoľko dôchodkov z rôznych členských štátov, v zásade budete dostávať najvyššiu sumu dávok poskytovaných podľa právnych predpisov jedného z týchto štátov (pozri oddiel 5.9.B).

6.4. Turista

Každý rok cestujú milióny turistov po celej Európe, aby trávili dovolenku v zahraničí. V prípade choroby alebo úrazu potrebujú prístup k potrebnej zdravotnej starostlivosti a nemocenským dávkam v štáte pobytu.

Ak ste poistený na základe povinného systému zdravotného poistenia vo svojom domovskom štáte, platí, že:

- ➔ Máte nárok na všetky z lekárskeho hľadiska nevyhnutné vecné nemocenské dávky v štáte pobytu za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci tohto štátu.
- ➔ Aby ste mohli tieto dávky dostať, musíte predložiť svoj Európsky preukaz zdravotného poistenia (EPZP).

Ak ste si zabudli alebo stratili EPZP, môžete požiadať vašu inštitúciu nemocenského poistenia, aby poslala faxom alebo e-mailom náhradný certifikát. Tento certifikát je rovnocenný s EPZP a na základe neho máte počas dočasného pobytu v inom členskom štáte rovnaký nárok na lekársku starostlivosť a úhradu nákladov s tým spojených. Tento prístup je obzvlášť vhodný, ak je nutná vaša hospitalizácia.

- ➔ Skutočnosť, že nie ste schopní predložiť svoj EPZP, by nemala ovplyvniť vaše lekárske ošetrenie. Lekár alebo zdravotnícke zariadenie však môže žiadať, aby ste uhradili úplné náklady alebo uhradili vopred časť nákladov, čo by sa od

poistenca v tom istom členskom štáte nevyžadovalo. Potom môžete požiadať o preplatenie v členskom štáte, v ktorom ste poistený.

6.5. Študent

Čoraz väčší počet mladých ľudí chce absolvovať časť alebo celé štúdium v inom štáte. K mnohým problémom (okrem jazykových problémov, uznávania diplomov, ubytovania a pod.), ktorým čelia, patrí aj prístup k zdravotnej starostlivosti a nemocenským dávkam, ktorý určite nie je menej dôležitý.

V zásade sa usudzuje, keďže ste študent s dočasným pobytom v štáte, v ktorom absolvujete štúdium, že máte bydlisko vo svojom domovskom štáte. To znamená, že máte nárok na všetky potrebné vecné nemocenské dávky na základe predloženia Európskeho preukazu zdravotného poistenia vydaného vaším domovským štátom pred odchodom (pozri oddiely 5.3.F a 6.4).

6.6. Neaktívna osoba

Ak nie ste ani zamestnancom, ani samostatne zárobkovo činnou osobou, ale ste alebo ste boli poistený podľa právnych predpisov členského štátu – ste tzv. „neaktívna osoba“ a tiež sa na vás vzťahujú ustanovenia EÚ o sociálnom zabezpečení (pozri oddiel 5.1.D).

Okrem toho v niektorých prípadoch môžete využiť ochranu ako rodinný príslušník zamestnanej osoby, samostatne zárobkovo činnnej osoby alebo dôchodcu.

6.7. Štátny príslušník inej krajiny ako EÚ

Ako štátny príslušník tretej krajiny (t. j. štátny príslušník krajiny, ktorá nie je zahrnutá do zoznamu uvedeného v oddiele 4), môžete využiť koordinačné ustanovenia v situáciách, ktoré zahŕňajú viac než jeden členský štát. Vaši rodinní príslušníci

a pozostalí budú tiež spadať pod tieto ustanovenia. Osobitné ustanovenia týkajúce sa rodinných dávok platia v prípade Rakúska a Nemecka.

Na štátnych príslušníkov tretej krajiny sa ešte nevzťahujú ustanovenia „modernizovanej koordinácie“. Podliehajú preto naďalej starým koordinačným pravidlám (nariadenia (ES) č. 1408/71 a 574/72), dokonca aj po dátume nadobudnutia účinnosti nových nariadení (1. mája 2010), pokiaľ Európska rada nedospeje k dohode o rozšírení nových predpisov na štátnych príslušníkov iných krajín ako EÚ.

7. Ako fungujú koordinačné ustanovenia v praxi?

Oddiely 1 až 6 tejto príručky sa zaoberajú cieľom, zásadami a obsahom ustanovení EÚ o sociálnom zabezpečení. V tomto oddiele sa uvádzajú niektoré všeobecné informácie o tom, ako ustanovenia fungujú v praxi, ktoré vám pomôžu pri uplatňovaní vašich práv.

7.1. Prenosné dokumenty

Pri riešení administratívnych prípadov zahŕňajúcich cezhraničné prvky je často potrebné, aby si inštitúcie sociálneho zabezpečenia vymieňali informácie s inštitúciami v iných členských štátoch. Väčšinu údajov si vymieňajú priamo. V niektorých prípadoch sa však informácie, ktoré potrebujete, môžu vydať formou dokumentu, ktorý potom môžete predložiť orgánom iných členských štátov. Tieto prenosné dokumenty, ktoré sú v súčasnosti vo forme papierových formulárov (v budúcnosti sa však môžu vydávať prostredníctvom iných médií), vám umožnia preukázať nárok na určité práva pri pohybe v rámci Európy. Uvedené sú v nasledovnej tabuľke.

Prenosné dokumenty sa zvyčajne vydávajú na požiadanie. Ak ste však pred odchodom zabudli požiadať o príslušný dokument, nebráni to tomu, aby ste mohli požiadať o dávky: inštitúcia iného členského štátu získa potrebné údaje priamo od príslušnej inštitúcie vášho štátu. Môže to však spôsobiť určité oneskorenie v prípade rozhodnutia o vašom nároku.

7.2. Konanie s niekoľkými členskými štátmi

Pri konaní v súvislosti so systémami sociálneho zabezpečenia niekoľkých členských štátov (napr. vyslaní pracovníci, cezhraniční pracovníci) vám môže pripadať zložitá predložiť žiadosť orgánu, inštitúcii alebo súdu konkrétneho členského štátu v stanovenej lehote. Mohlo by to viesť k čiastočnej alebo úplnej strate vášho nároku na dávku podľa právnych predpisov tohto štátu. Aby sa predišlo nežiaducim dôsledkom, koordinačné ustanovenia zabezpečujú, že vaša žiadosť bude prípustná, ak ju predložíte v rovnakej lehote príslušnému orgánu, inštitúcii alebo súdu iného členského štátu (napríklad v ktorom máte pobyt alebo bydlisko). Vaše žiadosť bude potom bezodkladne postúpená príslušnému štátu.

Prenosné dokumenty

OBLASŤ SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA	DOKUMENT	ČÍSLO	BÝVALÝ FORMULÁR E
PRÁVNE PREDPISY PLATNÉ	Certifikát týkajúci sa právnych predpisov týkajúcich sa sociálneho zabezpečenia, ktoré sa uplatňujú na držiteľa	A1	E101 E103
DÁVKY V NEZAMESTNANOSTI	Evidencia na zdravotné poistenie	S1	E106 E109 E120 E121
	Nárok na plánovanú liečbu	S2	E112
	Lekárske ošetrovanie pre bývalého cezhraničného pracovníka v krajine, v ktorej predtým pracoval	S3	–
	Nárok na zdravotné poistenie v rámci poistenia proti úrazom pri práci a chorobám z povolania	DA1	E123
DÔCHODKY	Zhrnutie rozhodnutí o dôchodkoch, ktoré prijali inštitúcie v členských štátoch, v ktorých osoba nadobudla práva na dôchodok	P1	E205 E207 E211
DÁVKY V NEZAMESTNANOSTI	Doby, ktoré sa zohľadňujú pre priradenie dávok v nezamestnanosti	U1	E301
	Zachovanie nároku na dávky v nezamestnanosti	U2	E303
	Okolnosti, ktoré by mohli ovplyvniť nárok na dávky v nezamestnanosti	U3	–

Ak ste boli zamestnancom alebo samostatne zárobkovo činnou osobou vo viacerých členských štátoch, môže sa vám zdať zložité určiť štát, ktorému by ste mali predložiť svoju žiadosť o invalidný alebo starobný dôchodok. Spravidla ich môžete

predložiť inštitúcii členského štátu, v ktorom máte bydlisko, ak ste tam boli poistený. Inštitúcia štátu bydliska postúpi žiadosť príslušnému orgánu a dátum pôvodného predloženia žiadosti sa bude považovať za dátum predloženia správnej inštitúcii. Toto riešenie je vo vašom záujme, pretože obvykle najjednoduchšie a najpohodlnejšie je podať žiadosť vo svojom štáte bydliska.

Žiadosť o dávky v invalidite sa môže predložiť aj v štáte, v ktorom došlo k invalidite, pričom nárok na starobný dôchodok možno tiež predložiť inštitúcii štátu, v ktorom ste boli naposledy poistený, ak ste neboli poistený vo vašom štáte bydliska.

DÔLEŽITÉ

Cieľom uvedených dokumentov a postupov je uľahčiť cezhraničné konania medzi inštitúciami sociálneho zabezpečenia viacerých členských štátov. Môžu vám pomôcť získať dávky v primeranej lehote a dodržať lehoty na predloženie žiadostí.

Upozorňujeme však, že termíny a ďalšie formality, ktoré musia byť dodržané pri predkladaní žiadostí na dávky, závisia od vnútroštátnych právnych predpisov, a preto budú v jednotlivých členských štátoch odlišné.

Príslušná inštitúcia môže tiež požiadať, aby ste predložili informácie, dokumenty alebo doklady potrebné na preukázanie vašich práv a povinností. Preto neváhajte včas požiadať príslušné vnútroštátne orgány o podrobné informácie o tom, čo musíte urobiť, aby ste mohli dostávať dávky.

7.3. Cudzie krajiny – cudzie jazyky: nemusia byť problémom!

Vždy keď pracujete, máte bydlisko alebo pobyt v cudzej krajine, problémom môžu byť cudzie jazyky, najmä pokiaľ ide o zložité pojmy v oblasti sociálneho zabezpečenia. Neznalosť cudzích jazykov môže ľahko viesť k nedorozumeniam, a preto by mohla byť prekážkou pri predkladaní žiadostí o dávky, dodržiavaní termínov a podávaní odvolaní.

Žiadosti a dokumenty, ktoré predkladáte orgánom alebo súdom iného členského štátu, nesmú byť zamietnuté z dôvodu, že nie sú vypracované v úradnom jazyku tohto štátu. Inými slovami, môžete predkladať svoje žiadosti, listy a osvedčenia vo vašom materinskom jazyku (ak patrí k úradným jazykom EÚ), ak to považujete za potrebné alebo vhodné. Samozrejme, že by to mohlo spôsobiť oneskorenie rozhodnutia o vašej konkrétnej žiadosti, ale mnohokrát vám to pomôže vyjadriť sa jasne a zabrániť nedorozumeniam.

7.4. Inštitúcie sociálneho zabezpečenia členských štátov: jedny z vašich kontaktných miest v prípade akýchkoľvek problémov

Ak sa stretnete so zahraničnými právnymi predpismi a nariadeniami v oblasti sociálneho zabezpečenia, so zložitými dokumentmi a neznámymi pojmami, nemali by ste otáľať a požiadať o pomoc a informácie príslušnú inštitúciu v mieste, kde pracujete, máte bydlisko alebo pobyt. Tieto inštitúcie bývajú spravidla pripravené a ochotné poskytnúť usmernenie, a to aj v zložitých prípadoch.

Niekedy môže byť potrebné obrátiť sa na osobitný styčný orgán, ktorý má konkrétne skúsenosti pri riešení cezhraničných záležitostí v oblasti sociálneho zabezpečenia.

Ak máte pochybnosti o tom, či informácie, ktoré poskytli vnútroštátne inštitúcie sú správne a v súlade s koordinačnými ustanoveniami, mali by ste sa najskôr spojiť s príslušnou inštitúciou, aby to mohla preveriť. Platí to aj pre formálne rozhodnutia o nároku na dávky. Nezabudnite však na lehoty formálnych odvolaní.

DÔLEŽITÉ

Adresy príslušných inštitúcií, ktoré sa zaoberajú koordináciou sociálneho zabezpečenia v jednotlivých členských štátoch, možno nájsť na <http://ec.europa.eu/social-security-directory>.

7.5. Pravidlá EÚ majú prednosť

Ustanovenia EÚ o koordinácii sociálneho zabezpečenia patria k najznámejším pravidlám v rámci Únie. Ako nariadenia majú všeobecnú právnu platnosť a sú priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch. Inými slovami, sú záväzné pre všetkých a vnútroštátne orgány a správy, inštitúcie sociálneho zabezpečenia a súdov ich musia dodržiavať.

Majú prednosť dokonca aj v prípadoch, keď ustanovenia vnútroštátnych právnych predpisov sú v rozpore s pravidlami EÚ.

PRÍKLAD

Podľa znenia právnych predpisov niektorých členských štátov nárok na určité dávky je ešte podmienený tým, aby osoba mala štátnu príslušnosť príslušného štátu. Od tejto podmienky sa upúšťa na základe „priameho účinku“ ustanovení EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia na všetky osoby, na ktoré sa vzťahujú.

Napriek tomu sa niekedy objavujú problémy v dôsledku reštriktívneho výkladu koordináčnych nariadení, pretože sa neuplatňujú správne alebo sa usúdi, že konkrétna dávka je mimo ich rozsahu pôsobnosti. V takýchto prípadoch sa neznepokojujte. Na všetkých príslušných orgánoch a súdoch ste oprávnený odvolávať sa priamo na príslušné predpisy EÚ, ak sa tieto ustanovenia vzťahujú na váš prípad.

7.6. Podanie žaloby na súd: je to vaše právo

Existuje mnoho dôvodov na podanie žaloby na súde:

- ➔ Neznalosť zo strany miestnych inštitúcií s príslušnými ustanoveniami vnútroštátneho práva alebo práva EÚ a príslušnej judikatúry tak vnútroštátnych súdov, ako aj Súdneho dvora Európskej únie. Dokonca aj pre odborníkov je takmer nemožné poznať všetky podrobnosti týchto zákonov a vždy ich použiť správne.

- ➔ Príliš úzky alebo príliš široký výklad existujúcich ustanovení zo strany príslušnej inštitúcie. Tieto ustanovenia nie sú vždy dostatočne jasné, a preto ich často musí vysvetliť osoba poverená ich vykonávaním.
- ➔ Medzery v právnych textoch a nepredvídateľné situácie, ktoré vyžadujú rozhodnutie súdu.

Máte právo dovolávať sa metód odvolania ustanovených vnútroštátnych právnych predpisov v týchto alebo podobných situáciách vždy, keď si myslíte, že konkrétne rozhodnutie môže byť úplne alebo čiastočne nesprávne.

DÔLEŽITÉ

Ak je vyplácanie vášho dôchodku alebo iných dávok pozastavené zo zdanlivo neodstatných dôvodov, neuspokojte sa s vysvetlením po telefóne, dokonca ani od príslušnej inštitúcie. Vždy trvajte na doručení písomného rozhodnutia, ktoré sa môže použiť na podporu prípadného odvolania.

Súdne konania sa v jednotlivých členských štátoch odlišujú. Predbežnou podmienkou podania žaloby na súd spravidla býva, že boli vyčerpané možnosti odvolaní na inštitúciách sociálneho zabezpečenia. Ak sa tak nestalo, riskujete, že stratíte právo obrátiť sa na súd. To isté platí, ak budete čakať príliš dlho po konečnom rozhodnutí zo strany príslušnej inštitúcie s riešením vášho odvolania.

Vzhľadom na zložitosť tejto záležitosti a na to, že najat' si právnik, aby obhajoval vaše záujmy v súdnom konaní, môže byť príliš nákladné bez ohľadu na to, či vaše odvolanie bude úspešné alebo nie, odporúčame obrátiť sa najskôr na právneho poradcu, ktorý sa špecializuje na túto tému. Títo špecialisti vám vedia okrem iného presne povedať, čo treba robiť a posúdia vaše šance na úspech.

7.7. Súdny dvor Európskej únie

Keďže ustanovenia o koordinácii sociálneho zabezpečenia boli prijaté pred viac než 50 rokmi, Súdny dvor Európskej únie vyniesol vyše 600 rozsudkov o ich výklade, Väčšinu z nich v prospech migrujúcich pracovníkov a ich rodinných príslušníkov.

Toto číslo jasne vypovedá o dôležitosti súdu pre ochranu európskych občanov. Má zásadnú úlohu pri vzniku pochybností o rozsahu pôsobnosti ustanovení EÚ, ich uplatňovaní na jednotlivé prípady a ich výklade s ohľadom na vnútroštátne právo.

Z tohto dôvodu nie je prehnané tvrdenie, že bez judikatúry Súdneho dvora by ochrana poskytovaná ustanoveniami EÚ o koordinácii sociálneho zabezpečenia bola menej účinná, menej ucelená a menej uspokojivá. Súdny dvor je zákonným zástupcom európskych občanov, ktorí uplatňujú svoje právo pohybu a pobytu v Európe.

Vzhľadom na túto úlohu by ste mali vedieť, čo treba urobiť, aby sa Súdny dvor podieľal na rozhodovaní o vašom prípade.

- ➔ Súdny dvor nerozhoduje priamo o jednotlivých prípadoch v oblasti sociálneho zabezpečenia. Jeho rozsudky sa obmedzujú na výklad príslušných ustanovení EÚ vzhľadom na konkrétny prípad. Tento výklad je však záväzný pre všetky zainteresované strany (vnútroštátne súdy, inštitúcie sociálneho zabezpečenia, jednotlivcov), a teda je veľmi dôležitý pre konečné rozhodnutie o vašom prípade.
- ➔ Z toho vyplýva, že nie je možné, aby ste predložili váš prípad priamo na Súdny dvor. Musíte najskôr prejsť vnútroštátnymi súdmi, aj keď nie je potrebné vyčerpať všetky právne konania a odvolania dostupné podľa vnútroštátneho práva.
- ➔ V prípade pochybností vnútroštátny súd, ktorý sa zaoberá vašim prípadom, môže požiadať Súdny dvor o výklad konkrétnych ustanovení pravidiel EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia, ak rozhodnutie vo vašom prípade závidí od tohto výkladu. Nazýva sa to „návrh na začatie prejudiciálneho konania“. Každý príslušný vnútroštátny súd, dokonca aj na prvom stupni, môže požiadať o takéto prejudiciálne konanie. Ak nie je možné ďalšie odvolanie proti rozhodnutiu vnútroštátneho súdu, je povinný požiadať o prejudiciálne konanie. Vždy môžete navrhnúť, aby sudca vo vašom prípade konzultoval so Súdny dvorom.
- ➔ Napokon je tu ešte možnosť, že záležitosť predloží Súdnemu dvoru Európska komisia, ak sa domnieva, že ustanovenia vnútroštátnych právnych a nariadenia sú nezlučiteľné s pravidlami EÚ (tzv. „konanie vo veci porušenia právnych predpisov“). Ak chcete začať toto konanie, nevyžaduje sa ani vyčerpanie všetkých vnútroštátnych opravných prostriedkov a odvolaní, ani existencia konkrétneho

jednotlivého prípadu. Toto konanie je však náročné na čas a z viac než 600 rozsudkov Súdneho dvora, len niekoľko z nich je výsledkom konania vo veci porušenia právnych predpisov. Viac než 90 % rozsudkov bolo vynesenej na základe žiadostí o prejudiciálne konanie predložených vnútroštátnymi súdmi.

Vo väčšine prípadov dokonca nebude potrebné predložiť Súdnemu dvoru ani konkrétny prípad, pretože existujúca judikatúra je dostatočne jasná, aby umožnila prijať rozhodnutie vo vašom prípade. Preto je dôležité, aby právnici, právni poradcovia a vnútroštátne súdy dobre ovládali túto judikatúru.

8. Ďalšie otázky?

Cieľom tejto príručky je poskytnúť celkovú predstavu o tom, ako sú európski občania uplatňujúci svoje právo na voľný pohyb chránení ustanoveniami EÚ o koordinácii sociálneho zabezpečenia. Poskytnuté informácie vám môžu pomôcť určiť, či sa tieto ustanovenia vzťahujú na váš prípad a aké by mohli byť vaše práva a povinnosti.

Ako už bolo uvedené, nie je možné poskytnúť jasné odporúčanie v konkrétnych prípadoch. Preto aj po prečítaní tejto príručky môžete mať ešte viaceré otázky. Ak je tomu tak, odporúčame vám obrátiť sa na príslušné inštitúcie a orgány na miestnej, regionálnej alebo vnútroštátnej úrovni: keďže právo EÚ len koordinuje vnútroštátne systémy sociálneho zabezpečenia, posúdenie vašej situácie bude vždy závisieť od vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré sa uplatňujú vo vašom prípade. Vnútroštátne orgány bývajú teda často vhodnejšie na poskytovanie rád a informácií vo vašom prípade, pretože sú oboznámené nielen s pravidlami EÚ, ale aj s vnútroštátnym súborom právnych predpisov.

Ak stále nie ste spokojný s výsledkami vášho pátrania, EÚ poskytuje viaceré informácie a nástroje na riešenie problémov.

- ➔ Generálne riaditeľstvo pre zamestnanosť a sociálne záležitosti Európskej komisie pripravuje webovú stránku venovanú pravidlám EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia (<http://ec.europa.eu/social-security-coordination>).

Okrem informácií o právach v oblasti sociálneho zabezpečenia v situáciách, ktoré zahŕňajú viac než jeden členský štát, táto webová stránka obsahuje mnohé, často kladené otázky, prístup k právnym textom a celému radu súvisiacich vysvetlení.

- ➔ Navigačná služba pre občanov je bezplatná poradenská služba prístupná všetkým občanom členských štátov Európskej únie a EHP (Nórsko, Island a Lichtenštajnsko), dostupná je online (<http://ec.europa.eu/citizensrights>). Navigačná služba pre občanov umožňuje ľuďom uplatňovať a využívať svoje práva a príležitosti na jednotnom trhu tým, že im poskytuje praktické, konkrétne zamerané odpovede na jednotlivé otázky týkajúce sa voľného pohybu a práv občanov v rámci EÚ a EHP.

Poskytuje tiež odporúčania o krokoch, ktoré občania môžu vykonať na prekonanie problémov, s ktorými sa môžu stretnúť pri uplatňovaní svojich práv

a napokon ich „navigovať“ k orgánu (oficiálnemu alebo nezávislému, na úrovni EÚ, prípadne na národnej alebo miestnej úrovni), ktorý im môže ďalej pomôcť.

- ➔ Europe Direct ponúka informácie o všetkých záležitostiach týkajúcich sa EÚ a tiež nasmeruje záujemcov na ďalšie zdroje informácií alebo poradenstva na európskej, vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni vrátane Navigačnej služby pre občanov (<http://ec.europa.eu/europedirect>).
- ➔ Solvit je sieť, ktorú vytvorila Európska komisia a členské štáty (plus Nórsko, Lichtenštajnsko a Island) na účely riešenia problémov medzi vnútroštátnymi správami, ktoré v prípade jednotlivých občanov a podnikov vznikajú v dôsledku nesprávneho použitia pravidiel vnútorného trhu. Pomáha nájsť mimosúdne (neformálne) riešenia sťažností týkajúcich sa nesprávneho uplatňovania právnych predpisov v oblasti vnútorného trhu verejnými orgánmi (<http://ec.europa.eu/solvit>).
- ➔ V prípadoch, keď sa domnievate, že vnútroštátne právne predpisy konkrétneho členského štátu alebo administratívne postupy uplatňované inštitúciami tohto štátu sú v rozpore s ustanoveniami EÚ o koordinácii sociálneho zabezpečenia, môžete poslať sťažnosť Európskej komisii. Ak členský štát nedodržiava právo EÚ, Komisia má právomoc (konanie v prípade nedodržiavania) zastaviť porušovanie a v prípade potreby môže predložiť vec Súdnemu dvoru Európskej únie.

Užitočné internetové odkazy

Informácie o koordinácii sociálneho zabezpečenia v Európe:

<http://ec.europa.eu/social-security-coordination>

<http://ec.europa.eu/social-security-directory>

<http://ehic.europa.eu>

<http://www.tress-network.org>

Informácie o voľnom pohybe pracovníkov:

<http://ec.europa.eu/free-movement-of-workers/>

Informácie o vnútroštátnych systémoch sociálneho zabezpečenia:

<http://www.ec.europa.eu/missoc>

Nástroje na riešenie problémov:

<http://ec.europa.eu/citizensrights>

<http://ec.europa.eu/europedirect>

<http://ec.europa.eu/solvit>

Európska komisia

Ustanovenia EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia – Vaše práva pri pohybe v rámci Európskej únie

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie

2010 — 60 s. — 14.8 × 21 cm

ISBN 978-92-79-14209-3

doi:10.2767/85430

Táto príručka je aktualizáciou publikácie *Ustanovenia Spoločenstva o sociálnom zabezpečení* (KE-64-04-022-SK-C, ISBN 92-79-00007-1). Poskytuje aktuálne informácie pre mobilných Európanov, aby sa oboznámili so svojimi právami na sociálne zabezpečenie pri pohybe medzi členskými štátmi EÚ. V príručke sa uvádzajú podrobné informácie o koordinovaných ustanoveniach EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia a vysvetľujú práva týkajúce sa pracovníka, turistu, študenta, nezamestnaného alebo inej neaktívnej osoby, dôchodcu alebo štátneho príslušníka tretej krajiny.

Táto publikácia je k dispozícii v tlačenej forme vo všetkých úradných jazykoch EÚ.

Ako získať publikácie EÚ

Bezplatné publikácie:

- prostredníctvom webovej stránky EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- na zastúpeniach alebo delegáciách Európskej únie.
Ich kontaktné údaje nájdete na <http://ec.europa.eu> alebo si ich môžete vyžiadať faxom na čísle +352 2929-42758.

Platené publikácie:

- prostredníctvom webovej stránky EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Predplatné (napr. ročné série Úradného vestníka EÚ, zbierky rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie):

- prostredníctvom obchodných distribútorov Úradu pre vydávanie publikácií EÚ (http://publications.europa.eu/others/agents/index_sk.htm).

2010
Európsky rok
boja proti
chudobe
a sociálnemu vylúčeniu

www.2010againstopoverty.eu

Zaujali vás publikácie Generálneho riaditeľstva pre zamestnanosť,
 sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti?

Na adrese

<http://ec.europa.eu/social/publications>

si ich môžete prevziať z internetu alebo požiadať
 o ich pravidelné bezplatné zasielanie.

Na adrese

<http://ec.europa.eu/social/e-newsletter>

sa zároveň môžete zaregistrovať a odberať bezplatný
 elektronický bulletin Európskej komisie *Social Europe e-newsletter*.

<http://ec.europa.eu/social>

www.facebook.com/social europe

Úrad pre publikácie

ISBN 978-92-79-14209-3

9 789279 142093